

ΧΡΟΝΙΚΑ ΖΕΡΟΠΟΤΗ

ΟΓΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ ΑΡΙΘΜ. ΦΥΛΛΟΥ 128 • ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1993 • ΚΙΣΛΕΒ - ΤΕΒΕΤ 5754

ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΙ...

Του ΠΩΛ ΤΙΜΠΩ

Mε αναπόφευκτες διαφορές, ο κομμουνισμός και ο ναζισμός έχουν ένα κοινό πάθος: μια κοινωνία, ολοκληρωτικά αφιερωμένη στην ενσαρκωμένη ιδέα της δικής τους εξουσίας, ιδέα που υποτίθεται ότι είναι το μοναδικό κλειδί του ιστορικού κινήματος: πάλη των τάξεων και καταστροφή των τάξεων, ή πάλη των φυλών και θριαμβούς της ανώτερης φυλής. Το σχέδιο είναι να τελειώνει κανείς με τον εφιάλτη που είναι η ατελεύτητη δημιουργικότητα, η αδιάκοπη τυχαιότητα της ιστορίας κατασκευασμένη από τους ανθρώπους. Εκείνο που η Hannah Arendt αξιολογεί, όταν μέσα στις τελευταίες γραμμές του δοκιμίου της «Το ολοκληρωτικό σύστημα» αντιπαραβάτει σ' αυτό και αναπτύσσει μια ρήση του αγίου Αυγουστίνου: «Ο άνθρωπος πλάστηκε για να υπάρξει αρχή».

'Ολοι οι ολοκληρωτισμοί κατέχονταν από την ιδέα να θέσουν τέρμα, να «βάλουν τέλος σε...». Δεν επικαλέσθηκαν τον νεωτερισμό παρά για να πουν ότι ήταν ο τελευταίος, ότι δεν θα υπάρχει πλέον άλλος..., συνεπώς για να τον απαγορεύσουν. Με αυτό το πνεύμα ο ολοκληρωτισμός είναι αυτός καθεαυτόν έγκλημα εναντίον της ανθρωπότητας, όπως λέει ο Claude Lefort: «Μια απόπειρα εναντίον αυτού που υπήρξε πάντοτε η αξιοπρέπεια της κατάστασης του ανθρώπου». Χωρίς άλλο έχει πολύ μικρή σημασία που ο κομμουνιστικός ολοκληρωτισμός διακηρύξει αλτρουιστικές αξίες, ενώ ο ναζισμός επικαλείται κυνικότατα την ομάδα και την φυλή. Στο βάθος είναι το ίδιο πράγμα, να οικειοποιείσαι το αγαθό, το καθολικό και να το αρνείσαι. Και στις δύο περιπτώσεις οι άλλοι που δεν έχουν τους τίτλους της καλής ταυτότητας, είναι εξόριστοι.

Στην πρακτική, η ίδια η απανθρωπιά αυτού του προγράμματος δημιουργεί πρόβλημα. Γιατί είναι αφύσικο το ότι ο ολοκληρωτισμός έχει ανάγκη από μια κινητοποίηση βίαιη, πολεμική, γεμάτη μίσος, μιαν αιμόσφαιρα έσχατου αγώνα (όπως η σταλινική θεωρία της έντασης της πάλης των τάξεων). Η υποδούλωση, η ολοκλη-

ρωτική στειρότητα της ανθρωπότητας είναι ένα έργο του Σίσυφου. «Ο Στάλιν όπως και ο Χίτλερ», λέει η Hannah Arendt, «πέθανε καταμεσίς ενός φοβερού έργου μισοτελειωμένου». Άλλα εκεί όπου σταλινισμός και ναζισμός διαφέρουν, όπου η ιστορική μοίρα τους χωρίζει, είναι ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται την αποτυχία τους. Ο ναζισμός δεν ξέρει να αντιδράσει παρά με μιαν υπερβολή, με ένα παραλήρημα παροξυσμού. Τελειώνει το 1945 και εγκαταλείπει την ιστορία, όπως ένα τρελό αυτοκίνητο ξερεύγει από το δρόμο. Ο σταλινισμός και οι απόγονοι του, αντίθετα, έδειξαν την ικανότητά τους να προσαρμόζονται επι τόπου, να εκπιμούν το απραγματοποίητο του σχεδιού. Μπορεί κανείς να δει τη διαφορά του πεπρωμένου, τις αποχρώσεις μιας διαφοράς στα αισθήματα στα οποία στηριζεται καθένα από αυτά τα συστήματα για να νομιμοποιήσει τη βία του: τον ιδεολογικό φανατισμό από τη μια, και το φυλετικό μίσος από την άλλη.

Το πάθος των ναζί ήταν υλιστικό και αθεράπευτα συγκεκριμένο. Είχαν μια φυσική παράσταση του αντιπάλου. Οι κομμουνιστές, αντίθετα, καταδιώκουν άτομα κατασκευασμένα από την ιδεολογία τους (αστούς, σαμποτέρ, δηλ. κουλάκους).

Δεν είναι τυχαίο ότι τα σύμβολα του Στάλιν είναι πρώτα τα έγκληματα εναντίον του πνεύματος (ομολογίες αποσπασμένες βίαια από τους κατηγορουμένους, μετεκπαίδευση συνδυασμένη με καταναγκαστικά έργα), ενώ του ναζισμού είναι έγκληματα φυσικά (θάλαμοι αερίων). Αν ο κομμουνισμός (στην Ουκρανία, μετά στην Καμπότζη) έφθασε καμιά φορά μέχρι τη γενοκτονία, η γενοκτονία των Εβραίων ήταν γραμμένη μέσα στο σχέδιο του ίδιου του ναζισμού.

Η πνευματική φύση (ή αντιπνευματική) του κομμουνιστικού στόχου, ο ιδεοκρατικός του χαρακτήρας, έκαναν δυνατή την προσαρμογή που ο ναζισμός ήταν ανικανός, υποταγμένος καθώς βρισκόταν στο φυλετικό μίσος. Οι λόγοι μίσους και πολέμου, μπόρεσαν και έγιναν, εξαιτίας της αφηρημένης έννοιας του εχθρού, μεταφορά,

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Η κατατρόπωσης των Ιταλών στην Πρεμετή από το Ελληνικό ιππικό. (Από το «Έπος του '40», Έκδοση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος)

Καμμένα εβραϊκά βιβλία κατά την «Νύχτα των Κρυστάλλων», 9.11.1938

τυπική ρητορική, γλώσσα ξύλινη, απαλλαγμένη από κάθε συναισθήμα. Πάντοτε πιθανή, η βία έγινε σπάνια. Στο εξωτερικό μπόρεσαν να καταλήξουν σε μια συνύπαρξη με τον εχθρό, στο εσωτερικό, η γλώσσα του κομματικού μηχανισμού κατέληξε να αφορά μόνον αυτόν.

Υπάρχει μέσα στον κομμουνισμό ένας ολοκληρωτισμός αρχής: ο σοσιαλισμός είναι «ανεπιστροφος», το μοναδικό κόμμα έχει το μονοπώλιο της εξουσίας, υπάρχει πάντοτε η απαγόρευση να επιχειρεί κανείς άλλα πράγματα, αλλά η σκληρότητα ελαττώθηκε, το περιεχόμενο του σοσιαλισμού είναι άκαθόριστο. Σιγά - σιγά η κοινωνία ζεφεύγει από την επιρροή της εξουσίας, η επαγγελματική ικανότητα ξαναβρίσκει μια νομιμότητα, μερικοί θεσμοί τείνουν να λειτουργήσουν αυτόνομα. Η διαφθορά είναι ο εσωτερικός εχθρός του καθεστώτος, και πάνω απ' όλα ο εξωτερικός κόσμος εισδύει, ξεπερνώντας τις απαγορεύσεις του κράτους, γοητεύοντας τα στελέχη και τους νέους. Δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για εκδημοκρατισμό, αφού η εξουσία ανήκει ακόμη, χωρίς ανεκτή αμφισβήτηση, στον κομματικό μηχανισμό (...).

Ο ολοκληρωτισμός δεν μεταρρυθμίζεται, αλλά υποχωρεί, ξεφεύγει, αναδιπλώνεται στο κέντρο. Η συνέπεια είναι, μέσα στις περιφέρειες (γεωγραφικές και κοινωνικές) η δημιουργία ανεξέλεγκτων ζωνών: ανομιών, διαφθοράς των οργάνων του κέντρου, φεουδαρχοποίησης των γραφειοκρατών, που καταλήγουν να αντιπροσωπεύουν αυτό που έπρεπε να ελέγχουν. Τελικά, ο ολοκληρωτισμός, χωρίς τρομοκρατία, που φαντάστηκε ο Χρουστσόφ, ακόμη, καλύτερα ο ολοκληρωτισμός που σβήνει τις μνήμες τρόμου, κατανικήθηκε από την ανικανότητα. Η διατήρηση μιας πολιτικής αρχής που κατάντησε αναζητητή, προκαλεί την παράλυση μιας εξουσίας, που ωστόσο ήταν ακλόνητη, ένα στάσιμο μήγαντα αυθαρεσίας και αναρχίας...

Οι μεταρρυθμίσεις που επιχειρεί ο Γκορμπατσώφ, θέλουν να θεραπεύσουν την δυσκολία της ύπαρξης ενός ολοκληρωτισμού χωρίς τρομοκρατία, που αντι-

λαμβάνεται ότι η κοινωνική ύλη, η πνευματική ύλη του διαφεύγει. Δεν πρόκειται για αλλαγή του καθεστώτος, αλλά για να λειτουργήσει καλύτερα. Γι' αυτό, το κλασικό μέσο είναι η κάθαρση, να ξανασφίξουν τα λουριά, οι επιθέσεις να είναι λιγότερο ή περισσότερο ειλικρινείς εναντίον των στελεχών, που κατηγορούνται για όλα τα κακά, ενώ τους ζητούν ένα έργο αδύνατο: να ζωντανέψουν την κοινωνία, αλλά μόνο για λογαριασμό της εξουσίας, να συμβιβάσουν την κοινωνική ενεργοποίηση και την αλλοτριώση, να αναστήσουν τον αυθορμητισμό και την δημιουργικότητα μέσω της αυθεντίας. Βρίσκει κανείς μέσα στο *glasnost* παραδείγματα αυτής της συμπεριφοράς.

Αλλά η ουσία της στρατηγικής φαίνεται να είναι να ξαναφτιάζουν ένα πραγματικό σύστημα μεσολάβησης ανάμεσα στην εξουσία και την κοινωνία, να δώσουν περιθώρια στο οικονομικό και στο πνευματικό πεδίο, υπό τον όρον να παραμείνει κυριαρχος του παιχνιδιού η *nomenclatura*, πράγμα που προϋποθέτει ότι διαλέγει ανάμεσα στις καινούριες αρμοδιότητες εκείνες εις οποιες μπορεί να εννοήσει και να αφορούσει (...).

Αυτό το σύστημα των γερασμένων ολοκληρωτισμών μπροστά στην πραγματική μεταρρύθμιση επαναφέρει στα ίδια τους τα θεμέλια: είναι τα μόνα σύγχρονα καθεστώτα στα οποία η νομιμότητα δεν βρίσκεται μέσα στη θέληση του λαού. Ενώ οι δικτατορίες θέλουν να είναι αναπληρωματικές, λέγοντας ότι ο λαός δεν είναι έτοιμος, δεν είναι φωτισμένος... οι ολοκληρωτισμοί παραμερίζουν τον λαό, τον κάνουν εργαλειο, προς όφελος μιας έννοιας φυλετικής ή ταξικής - του λαού. Αυτός ο αλαζονικός παραλογισμός, που αποτελεί τη δύναμη τους, την παραλύει σήμερα, αλλά παραμένει καθοριστικό σημείο των καθεστώτων, τα οποία μπορούν να αλλάξουν θέση, δεν μπορούν όμως να αλλάξουν φύση.

(Ο **Paul Thibaud** είναι διαπρεπής Γάλλος στοχαστής, άλλοτε διευθυντής του περιοδικού «*Esprit*». Αναδημοσίευση από το περιοδικό **Ευθύνη**, σε μετάφραση Κικής Μαλεβίτση).

Οι Ισραηλίται εν τω Ελληνισμώ

Υπό ΘΩΜΑ Α. ΠΑΣΧΙΔΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Εκ της φυλής του Εθνάρχου Αβραάμ, απογόνου του 'Έβερ εξ ου και τούνομα Εβραίοι, γενέας δε του πατριάρχου Σημί, περί τα οροπέδια και τας κοιλάδας του Σαφειρά και Σεναάρ των Χαλδαίων τας σκηνάς στήσαντος περί τα 2,290 έτη προ της Θεογονίας, κατάγεται ο πανάρχαιος ούτος και πρωτότυπος λαός, ο περιούσιος Ισραήλ, κληθεὶς ούτως από τον Ιακώβ, τον θεόθεν μετονομασθέντος Ισραήλ εν τη επιστροφή αυτού εις Χαναάν εκ Χαρράν (Καρρών) της Μεσοποταμίας παρά τον χειμάρρουν τον Ιαβώχ.

Εκείθεν δ' ο λαός ούτος μετηνάστευσεν εις Αίγυπτον, εν η επληθύνθησαν εξ εβδομήκοντα πέντε ψυχών, όσαι εισήλθον εν καιρῷ της αντιβασιλείας του Ιωσήφ μετά Ιακώβ, εις εξακοίνιας κιλιάδας ανδρών, εκτός της αποσκευής ήτοι των γυναικοπαίδων. Οι δε νιοί Ισραήλ δύο περίπου αιώνας διέμειναν εν γῇ Χαλδαίων, διακοσία δε τριάκοντα ἔτη εν γῇ Αιγύπτου. Είτα ἥλθον εις της Παλαιστίνης ἡ της Ιουδαίας το ευκραέστατον και ευφορώτατον τότε κλίμα μετά πολλούς και αιματηρούς αγώνας κατά Μωαβιτών, Χαναναίων, Μαδιανιτών, Αμμονιτών και Φιλισταίων, οὓς και καθυπέταξαν, επεκτείναντες ούτω τας κτήσεις αυτών εις πολλάς παραλίους και εσωτέρας της τε Μεσοποταμίας και της Συρίας και Φοινίκης πόλεις, ας οι Φοινίκες πρότερον κατείχον, τας πλείστας τούτων αποκισάντες και εκπολιτίσαντες, ως ἐπειτα οι 'Έλληνες.

Μετά των Ελλήνων οι Ισραηλίται αείποτε συνήψαν σχέσεις εμπορικάς, αλλά και θρησκευτικάς και πολιτικάς, ιδίως δε επί του Μ. Αλέξανδρου και των διαδόχων αυτού και επί της εποχής των αθανάτων Μακκαβαίων. Ο Μ. Αλέξανδρος εσεβάσθη τους Ιουδαίους, αλλά και επιμήθη υπ' αυτών εις Ιερουσαλήμ, καίτοι ούτοι εκοντί ακοντί είχον συμμαχήσει τοις Πέρσαις. «Ἐπί της εποχῆς του μεγάλου Ιερέως Ιαδδούν, γράφει ο J.J. Guillemin, ο Αλέξανδρος εξεστράτευσεν. Οι Ισραηλίται απεποιήθησαν, ως εικάζεται, του υποταγήθηναν αυτών και τούτου ένεκα ο νικητής έβαινε μένει πνέων κατά της Ιεράς Σαλήμ. Επλησίαζεν εκεί, ότε ο αρχιερεὺς Ιαδδούν εξήλθεν εις προϋπάντησιν αυτού ενδεδυμένος τη αλουγγίδι και τη προφύρα και ακολουθούμενος υπό πλήθους απέιδουν ιερέων, λευτών, πολιτών. Ο Αλέξανδρος εξεπλάγη επί τω μεγαλείω της θρη-

σκευτικής ταύτης πομπής· κατά δε τον Ιωσήφ Φλάβιον, μετέβη πεζός εις τον ναόν εις προσκύνησιν του αληθούς Θεού, και ήκουσε το ανάγνωσμα του Τεύχους του Δανιήλ, τον αναγγέλοντος ότι Ηγεμών 'Έλλην εκ δυσμών εξελεύσεται καταστέφων την μοναρχίαν των Περσών (Κεφ. Θ' 21 Δανιήλ). Ο Αλέξανδρος είτα επεδίωξε τας κατακήσεις αυτού, αφείς τοις Ιουδαίοις το προνόμιον της αυτονομίας και αιθυπαρξίας». (Hist. Ancienne P. 206).

Οι διάδοχοι του Μ. Αλέξανδρου ως επί το πλείστον ευνοϊκότατοι πρόσος τους Ισραηλίτας εδείχθησαν, εκτός του Πτολεμαίου Σωτήρος, όστις ανευλαμώς πρόσο τα θεία φανεῖς ήναφε πόλεμον μεταξύ των δύο φυλών, ου συνέπεια η μετανάστευσις περίπου 100 χιλιάδων Ελληνιστών Ιουδαίων εις Αλέξανδρειαν. Μετά δε τούτον Πτολεμαίος ο Φιλάδελφος επί της αρχιερατείας Ελεαζάρου επεχειρίσατο το μέγα της μεταφράσεως της Ιεράς Γραφής ἔργον, όπερ επετεύχθη υπό των Ο' ή εβομήκοντα δύο, εν οις, κατά την ιεράν παράδοσιν, και ο πρεσβύτης Συμεών, ωηη κεχρησμένον μη αποθανείν πριν ή ίδη τον Χριστόν Κυρίον, κατά το του ιερού Λουκά Ευαγγέλιον. 'Οτι δε πλείστοι οι Ελληνισταί Ιουδαίοι εν Ανατολή και Ελλάδι, αλλά και 'Έλληνες Ιουδαΐσται, και ἔτεροι μεν πληροφορούσιν ημάς, και δη ο Μέγας Οικονόμος εν Βιβ. Β'. πλατύτερον, εν δε τω Δ'. αυτολεξεί γράφει τάδε:

«Αλλ' οία δύναται λόγος Θεού ζώντος γνήσιος και αληθινός! Έτι κατά τους χρόνους των εν Αιγύπτῳ και Ασίᾳ βασιλευόντων διαδόχων του Αλέξανδρου, εφ' ων μάλιστα και η Ελληνὶς επεκράτησε γλώσσα, υπήρχον πάμπολλοι των εθνικῶν κατά τε την Συρίαν και Παλαιστίνην και την Αιγύπτον και κατ' αυτήν την Ελλάδα προσῆλτοι κατά τον του Μωσέως νόμον πολιτεύομενοι, και μάλιστα οι εὐλαβεῖς λεγόμενοι και θεοσεβείς, ή σεβόμενοι 'Έλληνες, και φοβούμενοι τον Θεόν».

Αλλά και οι πλείστοι των φιλοσόφων και σοφών της αρχαιότητος εκ των ναμάτων της Μωσαϊκής Πηγής τας αρχάς της θεότητος ηρύσαντο. Ο Ιώσηπος γράφει που «Μάλιστα δε Πλάτων μεμίμηται τον ημέτερον νομοθέτην, και τω μηδέν ούτοι παίδευμα προστάττειν τοις πολίταις, ως το πάντας αριθμός τους νόμους εκμανθάνειν». Καθ' Ησύχιον δε Νουμήνιος ο Πινθαγορικός έγραφε... «Τι γαρ ἐστι Πλάτων, η Μωσής απτικί-

ΟΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ
ΕΝ ΤΩ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΩ

ζων;». Ο δε Μάρτυς φιλόσοφος Ιουστίνος έλεγεν: «Ότι την περί ενός Θεού Μωϋσέως διδασκαλίαν» και Αριστοτέλης εμνημόνευσεν ελληνιστού τίνος Ιουδαίου, μεθ' ου συνδιάλεγόμενος ἐμάθε τα δόγματα των Ιουδαίων». Ο δ' Ευσέβιος: «Μη αμφιβάλης... τους τα πλειστα των εθνών περιειργασμένους Ἐλληνας και τα Εβραίων μη αγνοήσαι αρχιθεν επί την Ελλάδα φωνήν μεταβεβλημένα» Ο δε Κύριλλος Αλεξανδρείας ιστορεῖ: «Πλάτων τε και Πυθαγόρας δοξάζουσι μεν πως επιεικέστερον περί τη Θεού και του κόσμου συνειλήξασι δε την εις τούτο πάιδευσιν, είτιν' επιστήμην, Αιγυπτίοις εμβεβληκότες, παρ' οις δὴ πολὺς ο περὶ του πανάσφου Μωσέως λόγος ην, και των παρ' αυτῷ δογμάτων το θάμμα ετείμητο». Άλλα και Θεοδώρητος κράζει: «Τι δήποτε μη, τούτους πάντας καταλιπόντες, πρὸς Μωσέαν τον της θεολογίας Ωκεανόν μεταβαίνομεν, εξ ου περ ποιητικώς ειπείν, πάντες ποταμοί και πάσα θάλασσα; και γαρ Αναξαγόρας, και Πυθαγόρας και Πλάτων, εκείθεν εἰλκυσαν ομικρά ἄττα της αληθείας εναύσματα».

Ο πολυγενόντων ούτος πάσης επιστήμης Οικονόμος θαυμασίων ανελίσσων τας των εθνών ιστορίας αποφαίνεται διαρρήγην ουτωσί πλακατιόν: «Τας αρχαίας των Φοινίκων ιστορίας συνήθροισε μεν ο περὶ τα Τροϊκά και επομένως δύω και τρεις αιώνας κατόπιν Μωσέως γενόμενος Σαγχωνιάθων ο Βηρυττίος, εξελλήνισε δε ταῦτας Φίλων ο Βύβλιος. Και πάλιν Βηρωσσός εξήγησε τα Χαλδαίων και τα των Ασυρίων. Κάστο δε και Θάλλος τα των Σύρων. Και ἄλλοι δε των αρχαίων διέλαβον τα παρ' Ινδούς και Χαλδαίοις και Αιγυπτίοις πρεσβευόμενα: παρ' ἀπασι δε τούτοις τοις συγγραφεύσι φέρονται πολλά, σύμφωνα και ταῦτα σχέδον τοις Μωσαϊκοίς, τα μεν εναργώς, τα δε και διαφαίνοντα διά του περιβεβλημένου της μυθολογίας υμένος. Ει δε και οι εθνικοί συγγραφεῖς εκ των Μωσαϊκών ηρύσαντο γραμμάτων πολλὰς αφορμάς των κατ' αυτοὺς μεμφεψέμένων θεολογικῶν, φυσιολογικῶν, ιστορικῶν διδασκαλιών, ἀρά και οι Ἐλληνες διά τούτων εμμέσως αυτῷ προσωμίλησαν τα πηγαίων και θεόπτη Προφήτη. Ως ευθυτενείς ακτίνες εξ ενός ορμάμεναι κέντρον, προσφύνονται πολλαχού της κυκλάδος περιφερείας, ἡ ως νάματα ρυάκων εκ μιᾶς απορρέοντα πηγῆς, πολυυσχεδώς επιφέρονται τας αρούρας, ούτω της Μωσαϊκής σοφίας πολλά διδάγματα διεδόθησαν εις τους αρχαιοτάτους της Ασίας και της Ελλάδος λαούς, κατά καιρούς μετοχετευόμενα». (Περὶ των Θ. ερμηνευτών Κεφ. Β').

Διά δη ταῦτα εις Γαλάτης ἔθνους ανεφόνει εμμέτρως:

«Ο Saïpte Bible! ο Divin Livre!
Sacré Tresor! tu m' appartiens;
C'est toi qui m' apprends d'où je viens?
Ou je vais, comment il faut vivre?»
Εμμέτρως αύθις μεθερμηνεύμενον
Ω Βίβλος θεία! Βίβλος αγία!
Θείε θησαυρέ, Κόσμου η παγκληρία!
Συ με διδάσκεις, πόθεν προήλθον;
Πη δε πορεύομαι, ποίον ανίσω βίον;»

Και ταῦτα μεν προς απόδειξιν των θρησκευτικών σχέσεων της Ιουδαϊας και της Ελλάδος μέσω της Αιγύπτου εν τη εποχῇ του Μ. Αλεξανδρου και των Πτολεμαίων. Επί δ' Αντιόχου του Επιφανούς σκεψαμένου ίνα αναμορφώσῃ και ομοπιστημούσι το ενδύνητος της Ανατολής οι ιεροί διδάσκαλοι, οι Μακκαβαίοι και ἔτεροι ανάριθμοι, οι μεν εθνισάσθησαν υπέρ των θεμάτων της πίστεως, οι δε ἥραν τα ὄπλα προς αμυναν της ελευθερίας, επί εβδομήκοντα περίπου ἑτη γενναίως αντιπαραταχθέντες και νικηταί οι επί το πλείστον αναδειχθέντες, επί της στρατηγίας ιδίως του πολυυτελέχου των Μακκαβαίων οίκου, εωσού, ὅπως και οι Ἐλληνες, υπετάγησαν και ούτοι υπό τους Ρωμαίους.

Περὶ δε των εμπορικών και πολιτικών σχέσεων της Σημιτίδος και Ιαπετονίδος φύλως, η Ι. Γραφή αναφέρει μεν επιτροχάδην εις τα τεύχη των ιερών προφητών Δανιήλ και Ιεζεκιήλ και Ησαΐου και Ιερεμίου, πλην μόνον εν τοις βιβλίοις των Μακκαβαίων απαντώσιν επιστολαί Ιουδαϊκαί Σπαρτιατικαί, ἀλλά και μεταξύ Βασιλέων και στρατηγών Ιουδαίων εκεί καταχωρούνται, δ' ων αποδείκνυνται συγγένεια τις στενή και οικειότης στοργική μεταξύ Ελλήνων και Ισραηλιτών ανέκαθεν. Ο αμφιβάλλων περὶ τούτου αναγνώτω το Α'. των Μακκαβαίων εν κεφαλαίοις ΙΔ' και ΙΒ' ως και το Γ' εν Κεφ. ΣΤ' και αλλαχού, ίνα κατιδή ότι ο Ελληνισμός, και αν ποτε, του Ρωμαϊσμού ἐνεκα, ήλθεν εις διαμάχην των Ιουδαϊσμών, αείποτε όμως ἐτείνε χειρα αδελφικήν και αιμνησιακάν προς ἀπαντα μεν τα φύλα και ἔθνη εδείξατο, το δε Ισραηλί ιδία ηγάπησε και αυτώ συνωκειώθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Πλείσται Ισραηλιτικά κοινότητες εν τη κυρίως και τη των Ιαπετονίδων φύλων Ελλάδοι, ως και Ελληνικά εν χώραις του Ισραηλί απαντώσιν εναλλάξ και προ της Θεογονίας, και εν τη εποχῇ των Ιερών Αποστόλων, και επί των Βυζαντίνων Κραντόρων μετέπειτα.

Ο ιερός Παῦλος και ο φιλεθνής Ιώσηπος αλλά και Φύλων ο Ιουδαίος, περὶ οι οὐδεται το περιφημον λόγιον «Ἡ Πλάτων φιλωνίζει, ἡ Φίλων Πλατωνίζει» ως ει καταφανεστέραν ηβούλετο ο τότε ελληνικός λαός την συγγένειαν των δύο τούτων εθνών ποιήσαι διά της φιλοσοφίας, ως και οι μεταγενέστεροι ιστορικοί ξένοι τε και οικείοι, και ο προ 2 αιώνων Βενιαμίν πλείστα όσα περὶ τούτου γάφουσιν, αφού μάλιστα εν πολλαῖς πόλεσι της Θράκης, ως ἔγραφεν ο σχολιαστής του Αριστοφάνους εις Αχαρ. στιχ. 156 ότι «Οδομάντων ἔθνος Θρακικόν φασὶ δε αυτούς Ιουδαίους είναι» διαφνγόντας την του Σαλμανασάρου καταστροφήν αλλ' ιδίως της Μακεδονίας, αφού και η λέξις αντη εστιν εκ του εβραϊκού Μακεδιμ, του δευτεροτόκου υιού του Ιαφεθ, ον ημείς Μακεδόνιν υψηλόν και μακρόν δηλ. επωνομάσαμεν, ουχ ἥπτον και της Ηπειροθεσσαλίας και της

ΟΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΩ

Πελοποννήσου και Επτανήσου συναντώσι πολυπληθείς ανέκαθεν και έποτε Ισραηλιτικά Κοινότητες και Συναγωγαί, εχριστιανισθείσαι ένιαν διά του Ευαγγελίου του Παύλου αλλά και διά πολέμων και άλλων πολιτικών περιπτετεύών έτεραι ημισευθείσαι.

Ηδη δε πολλοί οι Ισραηλίται εν Δακίᾳ και τη Μοισίᾳ πολλοί δε και εν Ρωμανίᾳ και τη Ανατολή ως και κατά τον Μεσαίωνα. Μετηνάστευσαν μεν ούτοι και αλλαχόθεν, κατά μέγα μέρος δε από της Ισπανίας μιριάδες τούτων αποκατέστησαν εις πλείστας παραδίους και μεσογείους πόλεις, ένθα εξασκούσι την μικράν τε και μεγάλην τραπεζικήν, αλλά και το ευρύ και μικρόν εμπόριον, την μεταξούργιαν και σειρηνούργιαν εις τινας δε πόλεις της Δακίας και της Μακεδονίας την αμιξωγίαν, ξεναγωγίαν αλλά και την λεμβαγωγίαν μετέχονται. Τηρούσι δ' απαρεγκλίτως, ουχί βεβαίως πάντες ως και παρ' ήμιν, τα θρησκείας αυτών διδάγματα μετά τινων ώμων παραλλαγών και καινοτομιών εν πολλοίσι άδικαιολογήτων.

Το λόγιον «ή Πλάτων Φιλωνίζει ή Φίλων Πλατωνίζει» ο πολυύστωρ Ritter Ιοτ. της Αρχ. Φιλοσοφ. I. 12 Ch. 6 οριζει «Education Grecque, Genie Oriental» «Αγωγήν Ελληνικήν, Δαμόνιον Ανατολικόν». Ούτος δ' ο Φίλων των Αιέν Όντα καλεί Πατέρα, παραδέχομενος συν Αυτῷ Δύο ετέρας Δινάμεις, την Δημιουργίκην, ήτοι τον του παντός Ποιητή Θεόν και την Προνοητικήν, ήτοι τον τα πάντα κυβερνώντα Θεόν. (De migr Abraham p. 362).

Ιδού δε αυτολεξεῖ γαλλιστί το κείμενον τούτο:

«Au milieu est le Père, Celui que les Ecritures appellent par excellence Celui qui est (O Qv); des deux côtés sont Ses Puissances, l' Une, c' est la Puissance Gréatrice et l' Autre, la Ruisance Royale ou la Providence; l' une est le Dieu qui a tout fait, l' autre le Dieu qui gouverne tout».

«Των παρ' Έλλησιν ένιοι νομοθετών, γράφει αλλαχού, μεταγράφαντες εκ των Ιερωτάτων Μωσέως στηλών».

Phil. de Justice.

«... La religion est restée chez les Juifs, au milieu de toutes leurs migrations, et tant qu' ils ont été isolés des autres peuples, la règle suprême de la vie, la source première des idées et des sentiments. Mais la religion n' a pas conservé dans leur esprit le même caractère. D'jà en voie de transformation pendant le long espace de temps qu' embrassent les temps Bibliques, elle s' est modifiée bien davantage durant les siècles de dispersion; et ces changements, ces transfigurations, pourrait - on dire, la portent vers un spiritualisme de plus en plus élevé, de plus en plus indépendant des conditions de nationalité et des pratiques extérieures».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο λαός ούτος ουδενί της Ανατολής και της Ρωμανίας έθνει συνεχόμαθη, όπως συνέβη εν Δύσει, ένθα ο νεώτερος πολιτισμός ηνάγκασε τους εκείσε Ισραηλίτας ίνα αφοσιωθώσι τοις θαγενέσι της Ευρώπης εις πλεί-

στα μέρη. Αιτία δε της μη αφρομοιώσεως του εβραϊκού στοιχείου υπήρξε μέχρι τούδε η δεσποτεία του φανατισμού και το θρησκευτικό αμοιβαίον μίσος, άτινα εύρον εν τη Ανατολή στάδιον εινού.

Χάρις ωμώς των Βιβλικών και Εναγγελικών πνεύματι, όπερ διεδόθη και διαδόθηται αρθρονοπαρόχως, κατά το τελευταίον τούτο του ΙΘ' αώνος μάλιστα τέταρτον, διά τε του τύπου και διά των προτροπών των Ραββίνων, αλλά και δ' εγκυκλίων των αρχηγών του ελληνικού Κλήρου, όστις αειπότε διεκρίθη επι τανεκτικότητι και ανεπηρεάστη προς άπαντα τα του κόσμου θρησκεύματα διαγωγή, ουχί δε ως ενιαχού, κατά τον μεσαίωνα και μέχρι της παρελθούσης εκαπονταεπηρίδος τινές φανατικοί ιερεῖς τασταί και παπισταί, οι εκατόμβιας Διαμαρτυρομένων και Μαύρων και Ιουδαίων θύσαντες και σφάζαντες αντευαγγελικώς επι των δαπέδων της Δύσεως, τούθ' όπερ επήνεγκε τόπε και την μετανάστευσιν εν Ρωμανίᾳ πλείστων Εβραίων εκ Δύσεως ιδίως δ' εξ Ισπανίας περί τον ΙΣΤ' αιώνα, καθά λέγει ιστορικός Γάλλος:

Les Juifs, colonie Espagnole venue vers le 16ème siècle pour chercher un refuge contre l' inquisition... Les Juifs parlent un espagnol grossier; c' est à peu près l' espagnol du temps où ils quittèrent leur patrie occidentale, de même que la langue des Canadiens nous rappelle les vieilles formes de la langue française du temps où le Canada comptait au nombre de nos colonies. Vous les voyez portant encore l' ancien costume des Juifs d' Espagne, la robe et le bonnet à fourrures. Leurs occupations, mêmes n' ont pas varié; ils pèsent de l' or et font le change».

Χάρις, λέγω, των χριστιανικών ελληνισμών, διά της αθανάτου μάλιστα τέχνης του Γούττεμβεργ, τα μίση ηρξάντο ίνα σφεννύνωνται μεταξύ των ανατολικών λαών, και μάλιστα από της καθηδρώσεως της Ελληνικής Πολιτείας, εν η Ισραηλίτης λαός ξη ελευθέρως, ελευθερώδεον και αυτής της Αγγλικής προστασίας, απολαύνοντας πάντων των αισιώκων και πολιτικών δικαιωμάτων ανέτως ως και πας πολίτης ή αστός οιουδήποτε θρησκεύματος.

Ναι! οι Ισραηλίται της Αρτης, της Προβέζης, της Πάργας, των Ιωαννίνων, της Καστοριάς, της Τούκκης, της Λαρίσης, του Βώλου ως και των άλλων της Ηπειροθεσσαλίας και Θρακο - Μακεδονίας μερών απενίστωσαν, ως έλεγον και έγραφον και ηγόφενον πολλάκις εν τη αλλοδαπή και ημεδαπή, την Επτάστερον Επτάνησον και την κλασικήν Εύβοιαν, ιδίως δε την οραίαν και μοσχοβόλον Κέρκυραν, ένθα Έλληνες και Εβραίοι ζώσιν αδελφικώς και αμιλώνται εκάτερος ίνα υπερθρηψήση κατά τα γράμματα, την εμπορίαν και τον πολιτισμόν. Αν δ' εις τινας των άνω μνησθεισών πόλεων ή και αλλαχού διασώζονται ίχνη μισαλλόδοξα, τούτο αποδοτέον τω δεσποτικών του Κορανίου ζυγώ, όστις επέδρασε και επιδρά έτι επί τας τίχας των μήτων πεφωτισμένων εκείσε κατοίκων, ουχί δ' επιφριπτέον τω ιερώ του Θεανθρώπου Εναγγελίω, όπερ διδάσκει την Αδελφότητα, την Ισότητα και την προς αλλήλους Αγάπην.

Οι Ισραηλίται εν τη Ανατολή και τη Ευρωπαϊκή

Τουρκία εισίν ως επί το πλείστον απαίδευτοι, επειδή ελλείπονταν ανώτεραι σχολαί αμφοτέρων των φύλων, ελλείπει αυτοίς, ως μη ώφελε, το φως ίνα διέδωσαν διά των διανοητικών της ψυχής ομμάτων, που έγκειται το μέλλον αυτών, και εις τι δέον ίνα τείνωσιν αι προσπάθειαι της παρούσης Ισραηλιτικής γενεάς, όπως δυνηθή ίνα κατάσχη την προσήκουσαν αυτή θέσιν εν τη χορείᾳ των νεωτέρων εθνών.

Αυτόν τον σκοπό προ πολλού επιδιώκει η αξιότιμος «Παγκόσμιος Ισραηλιτική Συμμαχία», η έδραν τους Παρισίους, τον πυρήνα τούτον των σημερινών φώτων και επιστημών, εκλεξαμένη, εξ ής ως έκ τηνος κέντρου διασχένται υλικά τε και πνευματικά κεφάλαια εις τας Εβραϊκάς της Ανατολής παροικίας: πλὴν οι πλείστοι Εβραίοι ουδαμός ήθουν ήθησαν συνιέναι, πώσι εσφαλμένη υπάρχει η γνώμη ενίων, ότι μόνον διά του εμπορίου, της αλλαγή του χρυσίου ή διά των επιτηδευμάτων κατορθώθησεται η βελτίωσις της καταστάσεως των ομοθήσκων αυτοίς. Και ναι μεν τα πλούτη συντείνουσιν εις το πρόσκαιρον ευήμερον πλὴν αλλ' η ίδρυσις ναών υψηλής επιστήμης πολλάς συνηθείας, ξένας της Μωσαϊκής και της του Ιερεμίου λατρείας, εκποδών πουήσηται η δε αδεισιδαίμων εν σχολαίς Ελληνικαίς ή Ευρωπαϊκαίς φρίτησις και εκπαίδευσις των υιών Ισραήλ προσεγγίσει τα δύο έθνη πολλώ πλέον ή πρότερον, αφού συγγενεῖς εσμέν ανέκαθεν και τους αυτούς Προφήτας σεβόμεθα, τους τον αώνα του Μεσσία προκαταγείλαντας, ον **και** αυτοί οι Ταλμουδισταί και Μιδραχισταί των ελευθεριών και των εναγγελικών φώτων ερμηνεύουσιν αιώνα, γνωμοδοτούντες ότι ο κόσμος ούτος εξακοσκίλια έτη μέλλει διαρκέσειν, τουτέστι: δισκήλια προ του νόμου, δισκήλια υπό τον νόμον και δισκήλια υπό τον Μεσσίαν (Ιδε Sanhedr. Ch. II). Ιδού δη αυτολέξει τι το Ταλμούδ και Μισραχά γέραφαν περὶ της Μεσσιανικής ταύτης εποχῆς.

«La venue du Messie n' aura pas seulement pour effet de délivrer l' Israël, elle affranchira toutes les nations, et l' époque Messianique distinguera de l' époque actuelle».

Επειδή λοιπόν η έλευσις του Θεανθρώπου συνέπεσε περὶ τα τετρακοσήλια έτη, ἀπας ἀρα ο νυν κόσμος διατελεῖ υπό το κράτος του Ευαγγελίου, όπερ εις πλείστα συμφωνεῖ τω Ταλμούδ, κατά τους Ερμηνευτάς αυτού.

«Les auteurs du Talmud voient dans l' ignorance la source de presque tous les maux qui afflagent l' humanité, mais ils n' admettent pas que la science soit une source de profit pour celui qui la possède».

«Pour obtenir la science, il faut encourager, il faut honorer l' instruction à tous les degrés et dès les premières années de la vie».

«Le Sabbat nous a été donné, vous n' avez pas été donnés au Sabbat» Talmud. «Le Sabbat a été donné à l' homme, non l' homme au Sabbat». «Evangile» et d' autres textes conformes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Οι Ισραηλίται εξελληνίζομενοι, και μάλιστα αφού

εις απάσας τας πόλεις αυτάς τα ελληνικά μάλλον επιδιώκουσι φράτα και ελληνικά εκπαιδεύονται και ως επί το πλείστον ελληνικά λαλούσιν, απαρτίσονται ισχυρόν εν προσεχεί της Ανατολικής παλιγγενεσίας μέλλοντι μετά των Ελλήνων κορίκον, όστις διά του Ελληνισμού, καν αντιδρώσιν οι τούτον εν Θράκη και Μακεδονία και Ηπειρωθεσσαλία καταδιώκοντες, κ.ά μισίοι Λαϊάρδοι και Βηρονσφήλδαι μεταξύ των ευγενών των αθανάτων Γκιλφόρδ και Βύρωνος ομοεθνών εγερθώσιν, ενοποιήσει και συνδέσει τους Ανατολικούς λαούς αιδιαρρήκτως.

Ναι! οι εν Ανατολή και Ρωμηλία Ιουδαίοι εκπαιδευόμενοι διά των ακτινοβόλων του Ελληνισμού φώτων οδεύσωσιν επί την άγοναν εις το προγονικόν των ευκλέων του Ισραήλ ανδρών ἀφθιτον κλέος, ούπερ αρίζηλοι και οτρηροί οπαδοί δέον γενέσθαι εις τουπιόν, ουχὶ δε ως τούδε της ύλης ως επί το πλείστον θεράποντες. Ποιούμεν ουν ἐκκλησιν εις τους εν Ευρώπῃ οικούντας ολβίους Ισραηλίτας της «Παγκοσμίου Συμμαχίας» ίνα, όπως τους εν Βουλγαρία και Ρωμηλία, Μοισία τε και Δακία και Μακεδονία συνέδραμον, συνδράμωσι διά παντοίων μέσων και τους εν αμαθεία εις τα Ηπειροθετταλικά μέρη διαβιούντας Εβραίους, οις εταπείνωσεν ο ζυγός, όπως και τους Ἐλληνας ημάς δυντυχώς προ τοσούτων αιώνων εν εκείναις τας χώραις. Τας δε συνδρομάς ταύτας αποστειλάτωσαν διά των εν Θεσσαλονίκη τε και Κερκύρα Συντάγμων, ων προεδρεύουσιν άνδρες διακεκριμένοι επί φιλομουσία και φιλεθνία, ως οι κύριοι Allatini εν Θεσσαλονίκη, οίτινες ανεξωγόνησαν και αναγέννησαν εκεί τον περιούσιον λαόν του Ισραήλ, και οι κύριοι H. Μόρδος και ἔτεροι Ισραηλίται εν Επτανήσω οίτινες πλείστας υπέρ της Ενώσεως θυσίας κατέβαλον.

Ημείς οι Ἐλληνες, ως καλώς τούτο οίδασι και ομολογούσιν οι πάντες, ουδέποτε κατ' αυτών εκηρύξαμεν αποκλεισμόν, όπως οι εν Ευρώπῃ Υπεράλπειοι, οι εν Βορρᾷ Υπεριστροί και αυτοί γε ο πεπολιτισμένοι εν αυτῇ τη πρωτευούση μεγάλου Κράτους επ' εσχάτων κατ' αυτών εκήρυξαν, ως αποκτησαμένων διά του ιδρώτος αυτών πλούτη κολοσσιαία, ἀτινα και εις αυτούς τους ἀνάκτας δανείζουσιν. Ου μόνον δ' αποκλεισμόν ουδέποτε εκηρύξαμεν, αλλ' απ' εναντίας κοινών αγώνα εν Δακία και Βουλγαρία επί βλάβη των συμφερόντων ημών πολλάκις διεπεξηγάμομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Διά ταύτα εξορκίζομεν της Επτανήσου και της Θεσσαλονίκης τους φιλέλληνας, και φιλομούσους Ισραηλίτας, οίτινες τοσαύτα ανωμολόγουν ευχαριστήρια προς τον νυν πατριάρχην Κων/πόλεως διά την υπέρ της εκπαιδεύσεως της φύλης αυτών ανένδοτον αυτού προσπάθειαν, οπότε ἡρχε της επισκοπής της πόλεως του Μυροβλύτου· ιδίως δε επικαλούμεθα και τα συστατήματα του Κερκυραϊκού Συντάγμου, προς θερμή συνηγορίαν παρά τοις ισχυροίς της Παγκοσμίου Ισραηλιτικής Συμμαχίας συναδέλφοις, επί τη πιστή εφαρμογή του ΙΓ' πρωτοκόλου και ΚΔ' ἀρθρου της

ΟΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ ΕΝ ΤΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΩ

Βερολινένιον συνθήκης υπέρ των ορίων της νέας Ελλάδος, των επ' εσχάτων ομοφόνων υπό πασών των μεγάλων Δυνάμεων διαιρούδην και επισήμως πλέον κεκυρωμένων.

Γραφάτωσαν μάλιστα πανταχού ότι μόνη η Ελλάς προ ημίσεος περίπου αιώνος εγγέγραφεν εν τω Συντάγματι αυτής την ελευθέραν πάσης φιλής παντός θησηκεύματος εξάσκησιν. Και διά ταύτη η τε Βερολινένιος συνθήκη του 1878 και οι συνελθόντες επί διαιτησία του εκχρεμούς Ελ. Τουρκικ. ζητήματος αντιπόσωποι ουδέναν επί τούτω όρον προσέθηκαν προς την νέαν Ελλάδα, όπως προς την Δακίαν, Σερβίαν και την Βουλγαρίαν, εν αις οι Ισραηλίται απεκλείοντο έως τούδε των δικαιωμάτων του πολίτου, ήδη δε μόλις καλούνται εις συμμετοχήν υπό των υπογραφασών την συνθήκην Ευρωπαϊκών Δυνάμεων δι' επιβλητικού προς τας χώρας ταύτας θεοπίσματος.

Πέρυσιν ο αείμνηστος Crémieux, ο πρόεδρος του Ισραηλιτικού Συνδέσμου εις Παρισίους, προτού να κόψῃ το νήμα του βίου αυτού Η Ατροπός εν δημοτελεί πανηγύρει εις ην παρήσαν απασών των της Ανατολής και Ευρώπης Εβραϊκών Κοινοτήων οι αντιπρόσωποι εξέμινησε διά γλώσσης νευφώδους τα καλά των αστικών και πολιτικών ελευθεριών, ων το έθνος αυτού εκτήσατο, ιδίως δε υπέρ της εξασκήσεως της Ιουδαϊκής λατρείας διατόρως τουώντα τινα προς τους άλλους αγορέων, άτινα ιταλιστι ώδε παρατίθεμεν.

«In tutto l' Oriente, libertà, del culto Giudaico; in tutto l' Oriente uguaglianza civile e politica per gli Ebrei. Si, tutti gli Ebrei dell' Oriente possono essercitare liberalmente il loro Culto; tutti gli Ebrei dell' Oriente sono cittadini nella Terra dove video la luce! Liberta per Culto Giudaico, Uguaglianza civile e politica per gli Ebrei negli stati Christiani». Εν τούτοις ει και επελάθετο ο φιλεθνής ούτος Ισραηλίτης, ίνα μνημονεύστη εξαιρέσεως σπουδαίας των Ελληνικού, λέγω, βασιλείου, εσμέν βέβαιοι ότι οι συγγενεῖς αυτώ οίτε κύριοι Natter, Zadoc, Kohn, Veneciani, Allatini κ.λτ. εν άλλη προσφόρω περιστάσει υπερασπιούσιν εθνότητα, ήτις αείποτε συνεπάθησε τοις Εβραίοις, αρχής γεννομένης από των Πλατ. Αποστολικών χρόνων και εφεζής, ιδίως δε από του πρωθιεράρχου της Ανατολής Βασιλείου του Μεγάλου και μέχρι του νυν οιακοστόροφου της Οικουμενικής νηός Ιωακείμ, καίπερ πλεις οι εν καιροίς καλεποίς και ημέραις αποφράσιν συνετάχθησαν, ως μη ώφελε, τοις δημίοις του Ελληνικού χριστιανισμού, ομίλους ανδρών τε κακοποιήσαντες και ως εκ τούτου υπ' ενίων αγροίκων Ρωμαίων δεινά παθόντες αμοιβαδόνται.

Εν Θεσσαλονίκη Έλληνες και Ισραηλίται αδελφίζονται ως και αυτοί οι πλούσιοι Ισραηλίται δεν απαξιώσι του μη ομολόγησαι τα αγαθά του Ελληνισμού, ω συνέξησαν ανέκαθεν εν ειρήνη, καίπερ ήδη προσπαθούσιν ίνα εξισπανίζωνται.

Ο Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, όστις αριθμεί πλείστα μέλη της Ισραηλιτικής εκείσεις Κοινότητος, εν τω περιοδικών αντού έγραφε τάδε:

«Σύνοικον μεθ' ημίν υπάρχει έθνος τι Ισραηλιτι-

κόν, του οποίου ουδέν άλλο υπήρξε δυστυχέστερον. Επλήγη το δύναμιον προ 18 αιώνων εις τα καύσα στουχεία της εθνότητός του, και τα μέλη του διεσώθησαν, ως τα φύλα του φιλιοπάρον, εις όλον τον κόσμον. Άλλ' όμως το έθνος τούτο δεν απέθανε· το πνεύμα της Ενώσεως και μακρόθεν συνέδεσε τα διασπαρέντα μέλη, και ούτως εν μέσω σκληροτάτων πιέσεων και απείρων καταδιωγμών του διετήρησεν, ως νέα πυρός στήλη, άσβετον το φως της συνειδήσεως».

Ο διόρευτος του Ισραηλιτικού εκείσεις Σύλλογου ιππότης Allatini, ο Μαυκήνας (Maecenas) του Ισραήλ, έλεγε δημοσίως:

«Καλοί μου φίλοι, ας ήμεθα συνδεδεμένοι, ας εμπένωμεν ακλόνητοι, ας καταβάλλωμεν μείζονας υπέρ του κοινού θυσίας, και μη αμφιβάλλωμεν ότι θα ίδωμεν ενάρεστα αποτελέσματα, στεφανούντα τας ημετέρας προσπαθείας».

Ιδού δη αιτολεξεὶ τίνα έλεγον οι έφοροι των εν Θεσσαλονίκη σχολών περὶ του πρώην Βάρηνς και Θεσσαλονίκης αποτελενόμενο προς τον διάδοχον αυτοῦ:

«Αυτός μας έδειξε την παιδείαν ως μέσον, όπερ διδάσκουν την αλήθειαν, φωτίζει τα πνεύματα, εμπνέει τα καλά αισθήματα και οδηγεί τον ανθρώπον επὶ τας πατωτικάς αρετάς της αιοιβαίας αδελφότητος». Ταύτα οικολόγηκαν και οι του Βυζαντίου Ιουδαίοι, τα αυτά οιολογούσται και οι της Κερκύρας παιδείς Εβραίοι. Μένει λοιπόν ίνα και οι εν τη Ηπειροθεσαλία διαβιούντες Ισραηλίται, οι τέως του Σουλτάνου υπήκοοι νυν δε πολίται και δημόται της Ελληνικῆς Πολιτείας, δυνάμει της ανεκκλήσιου, αμετακλήσιου και αναλοιώτου αποφάσεως της Ευρώπης, - (ήτις, εν παρόδω ειρήνηθω, παλινωδούσα, όπερ απίστευτον, L' Europe achèverait de se discréder aux yeux des peuples, qui ont porté jusqu' ici devant son Tribunal leurs griefs mutuels et leurs litiges réciproques). Μένει ίνα διακρηγόντωσι στεντωρεία τη φωνή, ότι προτιμοτέρα η υπό του Ελληνικόν Πολιτεύμα χειραφέτησι της υπό των δυναστικών πασάδων ή βέβιων Αλβανών πολιτική συμβιώσεως. Ούτω πως πολιτεύμενοι οι φίλοι Ισραηλίται αποκτήσουσιν εσαεὶ την ευγνώμονα φιλίαν εν Ανατολή και Ρωμαΐκία υπερασπισταί αυτών, κατά των εγιοντικών και φανατικών φυλών, όπως είπομεν, οίας και δοσαν αν ώστιν αντίται. Η δ' Ένωσις των χωρών τούτων μετά της Ελλάδος έσται και συγκατάρτισις των Ισραηλιτικών πληθυσμών· το δε μεγαλείον του Ελληνικού Έθνους έσται και μεγαλείον του Ισραηλιτικού λαού.

(Αναδημοσίευση από το βιβλίο **Οι Ανατολικοί Λαοί ως προς τον Ελληνισμόν**. (Ἐν Πόλει της Παλλάδος - Τιτογραφεῖον «Ελληνική Ανεξαρτησία», 1880). Ο Θωμάς Α. Παπαχίδης γεννήθηκε στην Ηπείρο, περὶ το 1835. Εκπαιδευτής απεστάλη από την «Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία» στις τότε ελληνικές κοινότητες της Ευρωπαϊκής και Ασιατικής Τονιζίας. Σ' όλη τη ζωή του διδάσκει και συνέλεγε χοήματα υπέρ της Ελλάδος. Προδοθείς από τους Βουλγάρους για το υπέρ της Ελλάδος έργο του στην Θράκη και Μακεδονία, συνελήφθη το 1886 από τους Τούρκους, φυλακίστηκε στην Κωνσταντινούπολη και εξορίστηκε στο Φεζάν της Βασιραφίας, όπου απέθανε από τα βασανά και τις στεγνούσι το 1891. Σινέγχραψε πολλά έργα εθνικού περιεχομένου).

ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΕΣ

ΠΟΥ ΦΟΝΕΥΘΗΚΑΝ Η ΕΞΑΦΑΝΙΣΤΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ 1940-41

ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ που κάνει το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος για τη συλλογή στοιχείων για τη συμμετοχή των Ελλήνων, Εβραίων το θρήσκευμα, στον πόλεμο του 1940 - 41 και την Εθνική Αντίσταση, ο κ. **Βενιαμίν Καπόν**, ανάπτηρος του Ελληνοαλβανικού Πολέμου, είχε προ ετών την πρωτοβουλία να συγκεντρώσει από τα επίσημα αρχεία του Γενικού Επιτελείου Στρατού σχετικά στοιχεία. (Πρόκειται για τα ονόματα τα έχοντα αριθμηση στον πίνακα που ακολουθεί).

Σ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ και η Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού του Γ.Ε.Σ. έκανε παραλληλη εργασία για να την εντάξει στην επίσημη Ιστορία των Πολέμων της περιόδου αυτής.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΥΜΕ τα συλλεγέντα στοιχεία εν γνώσει μας ότι είναι ελλιπή και με την παρακληση ότι όποιος τυχόν διαθέτει συμπληρωματικά στοιχεία είτε γ' άλλους πεσόντες είτε γ' οσους αναφέρονται παρακάτω να τα γνωστοποιήσει στο Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων του Κ.Ι.Σ. ώστε να συμπληρωθεί ο πίνακας αυτός.

A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΠΟΛΗ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ
1.	Αζής Ιακωβ		στρατ.	14/2/41
2.	Αζής Μωάς του Χαϊμ	Θεσ/κη	στρατ.	25/4/41
3.	Αβραάμ Αβραάμ του Μωσέ	Θεσ/κη	στρατ.	21/12/40
4.	Αλλαλούνφ Ισραήλ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	21/12/40
5.	Αλγκαρβά Ιωσήφ του Μεναχέμ	Θεσ/κη	στρατ.	8/4/41
	Αλγκαρβά Ιωσήφ του Σολομών	-	στρατ.	
6.	Αλτσέχ Ισαάκ του Γιοσά	Θεσ/κη	στρατ.	10/12/40
7.	Αλχαδές Χαίμ του Μεντές	Θεσ/κη	στρατ.	25/1/41
8.	Αμαριύλιο Σαμουνήλ του Μωσέ	Θεσ/κη	στρατ.	4/3/41
9.	Αμπούάβ Σαμουνήλ του Ισαάκ	Θεσ/κη	στρατ.	8/1/41
10.	Αμόν Ισαάκ του Ααρών	Θεσ/κη	στρατ.	3/12/40
11.	Αντζέλ Σαμπετάτου του Ραφαήλ	Θεσ/κη	δεκαν.	24/12/40
12.	Αντζέλ Ιακώβ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	17/12/40
	Αντζέλ Ιουδά του Σολομών	-	στρατ.	
13.	Αντζέλ Σαμουνήλ του Χαϊμ	Θεσ/κη	στρατ.	9/1/41
14.	Αντζουμπέρο Ισαάκ του Ηλία	Θεσ/κη	στρατ.	28/1/41
15.	Αρδίτης Αλφρέντο του Σαμουνήλ	Θεσ/κη	υποδεκαν.	12/4/41
16.	Αρωνάντες Ιακώβ του Δαυίδ	Θεσ/κη	στρατ.	23/12/40
17.	Ααρών Σαμπετάτου του Μαιρό	Θεσ/κη	στρατ.	10/3/41
18.	Αττάς Αβραάμ του Δανιήλ	Θεσ/κη	στρατ.	23/12/40
19.	Αττάς Χαϊμ του Σολομών	Θεσ/κη	στρατ.	11/2/41
20.	Αττάς Μωνής του Ιωσήφ	Θεσ/κη	στρατ.	10/1/41
21.	Αττάς Σέμως του Ηλία	Ιωάννινα	στρατ.	11/1/41
22.	Αφίας Ιωσήφ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	31/12/40
23.	Βεντούρας Ισαάκ του Ιωσήφ	Κέρκυρα	στρατ.	2/11/40
24.	Βιτάλ Γκερσόν του Χαϊμ	Πρέβεζα	δεκαν.	31/10/40
	Γιακούλ Μωάς του Ισαάκ	-	εφ. ανθ/στής	
25.	Γιακώβ Χαϊμ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	28/3/41

A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΠΟΛΗ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ
26.	Γιαχέλ Μπαρούχ του Χαΐμ	Θεσ/κη	στρατ.	23/1/41
27.	Γιαχμπές Σολομών του Δανιήλ	Λάρισα	στρατ.	23/12/40
28.	Γκελεδής Δανιδ του Ελιάου	Θεσ/κη	στρατ.	15/2/4;
29.	Γκελιδιά Δανιδ του Μπαρτζελάι	Θεσ/κη	στρατ.	22/;/40
	Γρότας Μωσέ του Ιωσήφ		στρατ.	
30.	Δανάν Ελιέζερ του Σαμουνήλ	Ξάνθη	στρατ.	9/4/41
31.	Δέντες Σαμουνήλ του Δανιδ	Πειραιάς	στρατ.	8/4/41
	Δάφε Μωάς του Χαΐμ	-	στρατ.	17/3/41
32.	Ελιέζερ Ισαάκ του Δανιδ	Θεσ/κη	στρατ.	21/12/40
33.	Εσεναζής Ιωσήφ του Χαΐμ	Θεσ/κη	στρατ.	25/1/41
34.	Εσυναζής Ιακώβ του Λεβή	Θεσ/κη	στρατ.	21/12/40
35.	Εσκενατζής Μπερούς του Χαΐμ	Θεσ/κη	στρατ.	30/12/40
36.	Εσρατής Σολομών του Γιορτώβ	Θεσ/κη	στρατ.	9/3/41
37.	Εσφόδημες Ιακώβ του Σαμουνήλ	Θεσ/κη	στρατ.	24/12/40
38.	Ερέα Αβραάμ του Ιωσήφ	Σέρρες	στρατ.	14/3/41
39.	Ζάρα Δανιδ του Ααρών	Θεσ/κη	στρατ.	30/3/41
40.	Ζαραγιάς Μωυσής του Χαΐμ	Θεσ/κη	στρατ.	16/1/41
41.	Ζαραγιάς Ισαάκ του Ισουά	Θεσ/κη	στρατ.	16/3/41
42.	Ηλιας Μωυσής του Δανιδ	Αλεξάνδρεια	στρατ.	5/3/42
	Ιακώβ Χαΐμ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	28/3/41
43.	Ισαάκ Σαμουνήλ του Σαμουνήλ	'Αρτα	στρατ.	25/1/41
44.	Ιωσήφ Μωάς του Ισαάκ	Θεσ/κη	στρατ.	13/1/41
45.	Ιουτσάκ Ραχάμη του Μποχώρ	Φλώρινα	στρατ.	27/1/41
46.	Καλή Αβραάμ του Νισήμ	Θεσ/κη	στρατ.	17/12/40
47.	Καμχή Δανιέλ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	16/3/41
48.	Καμχή Δανιήλ του Ιακώβ	Θεσ/κη	στρατ.	16/1/41
49.	Καμχή Δανιήλ του Σαμπετάι	Θεσ/κη	στρατ.	18/1/41
	Καμχή Δανιδ του Αβραάμ	-	στρατ.	
50.	Καμχής Ισραήλ του Μορδώχ	Θεσ/κη	στρατ.	1/1/41
51.	Καμχής Βενιαμίν του Δανιήλ	Θεσ/κη	στρατ.	12/1/41
52.	Κάστρο Μερκάδο του Ισαάκ	Θεσ/κη	στρατ.	13/12/40
	Κοέν Αβραάμ του Γιουνδά	Βόλος	στρατ.	16/12/40
	Κοέν Αβραάμ του Μωύς	Θεσ/κη	στρατ.	16/1/41
	Κοέν Δανιδ του Ιωσήφ	Θεσ/κη	στρατ.	25/1/40
	Κοέν Λιάος του Χαΐμ	Θεσ/κη	Y/Δ	9/12/40
53.	Κοέν Σολομών του Ιωσήφ	Θεσ/κη	στρατ.	10/3/41
54.	Κοέν Χαΐμ του Γιουνδά	Θεσ/κη	δεκανέας	13/4/41
55.	Κοέν Μορδεχαί του Σαμουνήλ	Θεσ/κη	στρατ.	6/12/40
	Κοέν Ραφαέλ του Μόρδου	Θεσ/κη	στρατ.	14/12/40
56.	Κομιδής Μωυσής του Ισαάκ	Κομοτηνή	δεκανέας	5/12/40
57.	Κομιδής Μωάς του Ισαάκ	Κομοτηνή	δεκανέας	6/12/40
58.	Κουνέ Νισήμ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	26/1/41
59.	Κατάν Σαμουνέλ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	30/1/41
60.	Κάστρο Ισαάκ του Σαμουνέλ	Θεσ/κη	στρατ.	20/11/40
61.	Κριστής Μωσέ του Ελιέζερ	Θεσ/κη	στρατ.	10/12/40
62.	Λεβής Οβαδίας του Γιουνάε	Θεσ/κη	στρατ.	15/2/41
63.	Λεβής Ιοντόδ του Σολομών	Θεσ/κη	στρατ.	21/11/40
64.	Λεβής Χανανέ του Ιακώβ	Θεσ/κη	στρατ.	23/12/40
65.	Λεβής Μωσέ του Γιουνδά	Θεσ/κη	στρατ.	4/3/41
66.	Λεβής Ιακώβ του Σεμαγιά	Θεσ/κη	στρατ.	11/12/40
67.	Λεβής Ραφαήλ του Ισαμανού	Αλεξάνδρεια	δεκανέας	19/11/45
68.	Ματαράσσο Χαΐμ του Σολομών	Θεσ/κη	στρατ.	29/1/41
69.	Μαλάχ Ισραέλ του Σαμουνέλ	Θεσ/κη	στρατ.	26/3/41
70.	Μονίνα Μωσέ του Ιακώβ	Θεσ/κη	στρατ.	28/4/41
71.	Μάνο Ισαάκ του Μωσέ	Θεσ/κη	στρατ.	14/3/41
72.	Μάνο Ελιέζερ του Ιακώβ	Θεσ/κη	στρατ.	15/12/40
73.	Μαράς Σαμουνέλ του Ραφαήλ	Θεσ/κη	στρατ.	23/4/41
74.	Μάρφου Αλβέρτο του Μπεντέλ	Θεσ/κη	στρατ.	13/2/41
75.	Μασαράνο Πέπο του Μωσσέ	Θεσ/κη	στρατ.	28/1/41
76.	Ματαλών Σολομών του Σαμπετάι	Θεσ/κη	στρατ.	6/12/40

A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΠΟΛΗ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ
77.	Ματαράσο Χαῖμ του Ααρών	Θεσ/κη	στρατ.	10/2/41
78.	Ματαράσο Ισραήλ του Ιακωβ	Θεσ/κη	στρατ.	3/2/41
79.	Μεβοράχ Λιάος του Μωυσή	Θεσ/κη	στρατ.	11/3/41
80.	Μεναχέμ Μπαρζίλαι του Μεναχέμ	Θεσ/κη	στρατ.	23/12/40
81.	Μεναχέμ Ζάκ του Μωύς	Θεσ/κη	στρατ.	29/12/40
82.	Μεναχέμ Ιακώβ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	1/1/41
83.	Μεσουλάμ Γιοσέφ του Ααρών	Φλώρινα	στρατ.	18/1/41
84.	Μόλχο Ισαάκ του Ιωσήφ	Θεσ/κη	Δ/νέας	24/12/40
85.	Μόλχο Μωύς του Ιουδά	Θεσ/κη	στρατ.	30/1/41
86.	Μόρδος Σολομών του Ροβέρτο	Κέρκυρα	στρατ.	12/2/41
87.	Μορδοχάις Μωύς του Μαρδοχά	Βέροια	στρατ.	24/1/41
88.	Μορδόχ Εφραΐμ του Ισαάκ	Θεσ/κη	στρατ.	5/1/41
89.	Μορδόχ Αβραάμ του Σαμουήλ	Θεσ/κη	στρατ.	24/12/40
90.	Μορδοχάι Ρουμπέτ του Ραφαέλ	Βέροια	στρατ.	27/1/41
91.	Μουντζούκος Ανσέλμος του Χαϊμ	Βόλος	στρατ.	13/12/40
	Μπαρζίλαι Ιάκωβος του Σολομών	Θεσ/κη	στρατ.	4/2/41
	Μπαρούχ Σολομών του Γαβριήλ	Θεσ/κη	στρατ.	1/2/41
	Μπαγάρ Σολομών του Σαμπετάι	Κομοτηνή	στρατ.	6/12/40
	Μπέγας Ιακώβ του Γιουδά	Θεσ/κη	στρατ.	7/11/40
	Μπεδαβίδ Αλβέρτος του Δαυίδ	Θεσ/κη	στρατ.	12/4/41
	Μπεναρρόγιας Λάζαρος του Αβραάμ	Θεσ/κη	Δ/νέας	30/1/41
	Μπενατάν Σολομών του Μωύς	Θεσ/κη	στρατ.	11/3/41
	Μπενβενίστε Γκεδαλία του Ελιά	Θεσ/κη	στρατ.	11/3/41
	Μπενβενίστε Ισάκ του Σαμουήλ	Θεσ/κη	στρατ.	6/12/41
	Μπενβενίστε Ιωσήφ του Μωύς	Θεσ/κη	Δ/νέας	10/12/40
	Μπενβενίστε Νατάν του Μωύς	Θεσ/κη	στρατ.	9/12/40
	Μπενβενίστε Σολομών του Σαμουήλ	Θεσ/κη	στρατ.	31/1/41
	Μπενούζιλο Μισέλ του Σαμουήλ	Θεσ/κη	στρατ.	31/11/40
	Μπενούζιλο Δανιήλ του Ιακώβ	Θεσ/κη	στρατ.	23/1/41
	Μπενρουμπής Αβραάμ του Ρουμπέτ	Βέροια	στρατ.	30/1/41
	Μπενρουμπή Δάριο του Σολομών	Θεσ/κη	στρατ.	11/1/41
	Μπεράχα Αβραάμ του Βαρούχ	Θεσ/κη	Δ/νέας	17/3/41
	Μπεράχα Μωυσής του Σο̄ ομών	Θεσ/κη	στρατ.	1/1/41
	Μπεράχα Σαμπετάϊ του Μπαρούχ	Θεσ/κη	λοχιάς	13/2/41
	Μπερούμπη Λαζάρο του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	17/12/40
	Μπετράν Ιακώβ του Δαυίδ	Θεσ/κη	στρατ.	9/2/41
	Μπιβάς Αβραάμ του Γιουδά	Θεσ/κη	στρατ.	10/2/41
	Μοοέ Χαϊμ του Αβραάμ	Θεσ/κη	Δ/νέας	24/1/41
	Μωύς Λεβή του Σαμουήλ	Θεσ/κη	στρατ.	18/1/41
92.	Ναμίας Ιακώβ του Ισαάκ	Θεσ/κη	στρατ.	18/2/41
93.	Νατάν Χανόχ του Συμεών	Θεσ/κη	στρατ.	30/12/40
94.	Ναζαραμάς Λεών του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	20/11/40
95.	Ναζαρίας Σαμουέλ του Ιωσήφ	Θεσ/κη	Δ/νέας	25/1/41
96.	Ναζαρίας Ελιέζερ του Δαυίδ	Θεσ/κη	στρατ.	6/1/41
97.	Νάχμαν Συμεών του Μωσέ	Θεσ/κη	στρατ.	18/1/41
98.	Νάχμαν Σαμουέλ του Ααρών	Θεσ/κη	στρατ.	13/2/41
99.	Νάχμαν Οβθαδία του Χαϊμ	Θεσ/κη	στρατ.	26/1/41
100.	Νεγρήνη Δαυίδ του Σαμουήλ	Ιωάννινα	στρατ.	13/2/41
101.	Νεφουσή Μωυσής του Ιωσήφ	Θεσ/κη	στρατ.	14/11/40
102.	Νισσήμ Ισαάκ του Ιωσήφ	Θεσ/κη	Υ/Δ	10/3/41
103.	Ουρή Δανιέλ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	25/1/41
104.	Πάρδο Δαυίδ του Πίνγας	Θεσ/κη	στρατ.	13/2/41
105.	Παρέντε Ιακώβ του Αβραάμ	Θεσ/κη	στρατ.	3/11/40
106.	Πατιλών Χαϊμ του Εφραίμ	Θεσ/κη	στρατ.	15/11/40
107.	Πελοσώφ Λεών του Ιωσήφ	Θεσ/κη	στρατ.	21/11/40
108.	Περσιάδο Ροφέλ του Μπενιαμίν	Θεσ/κη	Δ/νέας	21/11/40
109.	Πέσσο Ελιάσου του Γιορτώβ	Θεσ/κη	στρατ.	10/5/41
110.	Πέσσο Μεναχέμ του Ααρών	Φλώρινα	Ιπτεύς	17/11/40
111.	Πεττιλών Αβραάμ του Μωυσή	Θεσ/κη	στρατ.	22/2/41
112.	Πύλο Ανρύ του Χαϊμ	Θεσ/κη	στρατ.	6/2/41

A/A	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΠΟΛΗ	ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΡ/ΝΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ
	Χαῖμ Δάριο του Μωσέ Χανόκα Νατάν του Συμεών Χασών Ιακώβ του Χαῖμ Χαῖμ Κοέν του Γιοσέφ Χαμάμ Ραφαήλ του Ἀντζέλο Χουλής Δαυίδ του Σολομών	Θεσ/κη Θεσ/κη Θεσ/κη - Ιωάννινα Θεσ/κη	στρατ. στρατ. στρατ. στρατ. στρατ. στρατ.	17/3/41 29/12/40 25/1/41 5/11/40 31/1/41

Βόλος: Στην αναμνηστική σπίλη των πεσόντων κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αναφέρονται τα ονόματα των: ΜΩΗΣΗ Σ. ΚΟΕΝ, ΡΑΦΑΗΛ ΙΩΣΗΦ ΑΜΑΡ

Εβραίοι εθελοντές στην Ελλάδα κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Σχετικά με τους Εβραίους εθελοντές που ήρθαν στην Ελλάδα για να πολεμήσουν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης απέστειλε το παρακάτω έγγραφο στο αντισημιτικό έντυπο «Στόχος», σε απάντηση δημοσιεύματός του. (Το έγγραφο δημοσιεύτηκε στο φύλλο της 25.8.1993 του «Στόχου»).

«Κύριε Διευθυντά,

Σε απάντηση του από 11.8.1993 FAX προς τον υφυπουργό Εθνικής Αμύνης κ. Ιωάννη Σταθόπουλο, κατόπιν εντολής του, σας γνωρίζω τα ακόλουθα:

Οι Βρετανικές Δυνάμεις είχαν αποστείλει στην Ελλάδα το 1941, τμήμα αποτελούμενο από 8.000 άνδρες, από τους οποίους οι 1.600 ήταν Εβραίοι εθελοντές. Το ένοπλο αυτό τμήμα έφθασε στην Ελλάδα στις αρχές Απριλίου 1941 και οι Ισραηλίνοι στρατιώτες συνελήφθησαν ως αιχμάλωτοι πολέμου στις 28 Απριλίου του 1941 και μεταφέρθηκαν στην Καλαμάτα προκειμένου να οδηγηθούν σε γερμανικά στρατόπεδα κατεχομένων χωρών της Ευρώπης και κυρίως στην Πολωνία.

Κατά τη διάρκεια διαφόρων αψιμαχιών με τα γερμανικά στρατεύματα σκοτώθηκαν 113 Ισραηλίνοι στρατιώτες των οποίων η μνήμη ετιμήθη στις 10 Αυγούστου, στο Σιγμανάκι Κομπτήριο του Καλαμακίου Αττικής, όπου και παρέστη και ο υφυπουργός Εθνικής Αμύνης κ. Ιωάννης Σταθόπουλος.

Πλοιαρχος Ε. Κορωναίος Π.Ν.
Διευθυντής Στρατιωτικού Γραφείου
Υφυπουργού Εθνικής Αμύνης».

Τα διασωθέντα ληξιαρχικά βιβλία της Ιεραηλιτικής Κοινότητας Κω

Του κ. ΒΑΣΙΛΗ Σ. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
Δικηγόρου - Ιστοριογάφου

Στο Ληξιαρχείο του Δήμου της Κω φυλάσσονται σήμερα, συνταγμένα στην ιταλική γλώσσα από την τότε Ιταλική Διοίκηση⁽¹⁾, τα μητρώα γεννησεων, γάμων και θανάτων των μελών της Ισραηλιτικής Κοινότητας⁽²⁾, που καλύπτουν τη δεκαετία από το έτος 1929 μέχρι και το έτος 1938, καθώς επίσης και 39 φύλλα οικογενειακών καταστάσεων, που ανοίχτηκαν το έτος 1939 μετά από προηγηθείσες πληθυσμακές απογραφές των κατοίκων του νησιού.

- Από την έρευνα των ληξιαρχικών βιβλίων διαπιστώθηκε ότι η συχνότητα των γεννησεων, γάμων και θανάτων του εβραϊκού στοιχείου της πόλης Κω, κατά την αναφερόμενη πιο πάνω χρονική περίοδο τήρησης των σχετικών μητρώων, είναι ανάλογη του μικρού αριθμού των μελών της Εβραϊκής Κοινότητας, που το έτος 1938 ανερχόταν σε 166 περίπου άτομα⁽³⁾. Ενδεικτικός της κατάστασης αυτής είναι ο πίνακας των ληξιαρχικών καταχωρήσεων στα μητρώα της Ισραηλιτικής Κοινότητας, που ακολουθεί:

του αρχηγού της οικογένειας (με κεφαλαία γράμματα), τη διεύθυνση κατοικίας του και ακολουθεί αριθμημένη η αναφορά των ονοματεπωνύμων (με πατρώνυμα και μητρώνυμα) όλων των μελών της οικογένειας του ή των συγκατοίκων του και ο βαθμός συγγένειας που έχει το κάθε μέλος με τον οικογενειάρχη. Αναγράφονται επίσης ο τόπος και η χρονολογία γέννησης, η ληξιαρχική κατάσταση (έγγαμος, άγαμος, διαζει γμένος ή χήρος), το επάγγελμα ή η κοινωνική θέση, το θρήσκευμα, ο τόπος και η χρονολογία τέλεσης του γάμου καθώς και οι τυχόν αναγκαίες σημειώσεις και διαγραφές ή άλλες πιθανές παρατηρήσεις.

- Χάρη στα διασωθέντα αυτά φύλλα των οικογενειακών μεριδών πληροφορούμαστε τον ακριβή αριθμό των Εβραίων κατοίκων της Κω κατά τη διάρκεια των ετών από το 1939 ως το 1944, χρονιά σύλληψης και εξορίας τους από τους Ναζιστές⁽⁴⁾. Τα φύλλα δε αυτά είναι ενημερωμένα (μέχρι τις αρχές τουλάχιστον της δεκαετίας του 1950), έτοι που να μας παρέχουν ειδήσεις για τον

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΛΗΞΙΑΡΧΙΚΩΝ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΕΩΝ
ΣΤΑ ΜΗΤΡΩΑ ΤΗΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΩ

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΑΜΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΑΝΑΤΩΝ ⁽⁴⁾
1929	3	1	1
1930	2	2	2
1931	4	-	-
1932	1	-	-
1933	3	2	4 ⁽⁵⁾
1934	1	3	2
1935	4	2	2
1936	3	2	1
1937	3	2	—
1938	3	Δεν ανοίχτηκε βιβλίο μητρώου	—

- Περισσότερο χρόνιμη και αποδοτική φαίνεται να είναι η έρευνα των φύλλων των οικογενειακών καταστάσεων. Κάθε φύλλο οικογενειακής μερίδας (Foglio di famiglia) φέρει αύξοντα αριθμό, τη χρονολογία κατάρτισης του φύλλου, το ονοματεπώνυμο και το πατρώνυμο

τόπο και το χρόνο θανάτου των εξοιτισθέντων από τους Γερμανούς καθώς και για 'κείνους που επέζησαν κι επέστρεψαν από την εξορία.

Μια προσέγγιση στα δεδομένα αυτά έχει επιχειρήσει ο Hizkia M. Franco στο βιβλίο του με τίτλο: «Les martyrs

Τα διασωθέντα πληξιαρχικά βιβλία της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω

Juifs de Rhodes et de Cos», που εκδόθηκε στο Elisabethville το 1952. Στις σελίδες 119 και 120 του βιβλίου αυτού ο H.M. Franco μας δίνει έναν κατάλογο των Εβραίων της Κω κατά τη στιγμή της μεταφοράς τους, με αναγραφή του ονοματεπωνύμου του οικογενειάρχη και του αριθμού των μελών της οικογένειάς του (σύνολο 100 ατόμων) και του αριθμού με τα ονόματα εκείνων που εγκατέλειψαν το νησί πριν από την εξορία (σύνολο 10 ατόμων), εκείνων που διέφυγαν τη μεταφορά (σύνολο 6 ατόμων) και εκείνων που επέστρεψαν από την εξορία (σύνολο 12 ατόμων). Αθροιστικά μας δίνει τον αριθμό 28 για τους διασωθέντες Εβραίους της Κω.

- Τα 39 ώμας φύλα των οικογενειακών μερίδων, που φυλάσσονται στο Ληξιαρχείο του Δήμου της Κω, δίνουν την ακόλουθη σύνθεση του εβραϊκού πληθυσμού πριν και μετά τη σύλληψη, μεταφορά και εξόντωση στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του ναζισμού:

• Συνοιλικός αριθμός γραμμένων στα οικογενειακά φύλλα	157
(περιλαμβάνονται και 9 άτομα που μετακόμισαν στη Ρόδο πριν από τη σύλληψη της 23/7/1944)	
• Απεβίωσαν πριν από τη σύλληψη	4
• Αναχώρησαν από Κω πριν από τη σύλληψη	9
• Διέφυγαν τη μεταφορά ή επέστρεψαν από την εξορία	18
Σύνολο	31
• Πιθανός αριθμός εκτελεσθέντων Εβραίων δημοτών της Κω	126 ⁽⁷⁾

- Αμέσως παρακάτω δίνονται τα ονόματα των μελών της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω, ακριβώς όπως αναγράφονται στα σωζόμενα ιταλικά φύλλα των οικογενειακών τους καταστάσεων:

1.

1. Alcana Giacobbe του Celebi

Έμπορος καταγόμενος από Ρόδο
2. σύνγονος του Hasson Luna
3. θυγατέρα του Rachele
4. θυγατέρα του Rebecca
5. θυγατέρα του Maria
6. θυγατέρα του Matilde
(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν)

2.

I. Alhadeff Celebi του Abramo

Υπόδηματοποιός καταγόμενος από Αλικαρνασσό (Budrum)
2. σύγνογός του Erga Perla
3. γιος του Abramo
4. γιος του Mosé
5. θυγατέρα του Diana (συζ. Alhadeff Mosé του Chidalia) (Βλ. αύξ. αριθ. 3).
6. θυγατέρα του Ester (μετακόνισε στη Ρόδο στις 21/9/1942).
(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν 3).

	GOVERNO DELLE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO Comunità Israele (ο) di Coo
REGISTRO degli atti di Nascita per l'anno 1934	
(i) Parrocchia.	

Ληξιαρχικό Βιβλίο Γεννήσεων της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω

3.

I. Alhadeff Mosé⁽⁸⁾ του Chidalia

Οδηγός καταγόμενος από Ρόδο, όπου και μετακόμισε το 1939

2. σύνγονος του Diana

4.

I. Alhadeff Vidal του Juda

Λογιστής καταγόμενος από Κω

2. σύνγονος του Caden

3. θυγατέρα του Miru

4. γιος του Jehuda - Arje Leone
(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν).

5.

I. Benosiglio Levi του Mosé

Έμπορος καταγόμενος από Θεσσαλονίκη.

2. σύνγονος του Caterina

3. γιος του Mosé

4. θυγατέρα του Rachele

(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν).

6.

I. Benveniste Davide του Abramo

Υπάλληλος καταγόμενος από Κω

2. σύνγονος του Ester

3. γιος του Alberto

4. θυγατέρα του Clara

5. πατέρας του Elia (απεβίωσε φρενοβλαβής).

6. μητέρα του Caden (μετακόμισε στη Ρόδο).
(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν).

Τα διασωθέντα πληξιαρχικά βιβλία της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω

Απζιαρχικό Βιβλίο Γάμων της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω

7.

I. Cana Bohor του Mosé

Υπάλληλος καταγόμενος από Κω
2. σύζυγός του Maria.

3. θυγατέρα του Rebecca

(Κατά τον H.M. Franco αναχώρησαν από την Κω πριν την εξορία).

8.

I. Canan Maslia του Mosé

Έμπορος καταγόμενος από Κω

2. γιος του Mosé.

3. γιος του Maurizio

4. αδελφός του Ascer

5. συγκάτοικός του Galante Vida

9.

Capelluto Caim του Boas

Έμπορος καταγόμενος από Αλικαρνασσό.

2. σύζυγός του Zimbul

3. θυγατέρα του Giulia

4. θυγατέρα του Elsa.

5. γιος του Bernardo

6. γιος του Alberto.

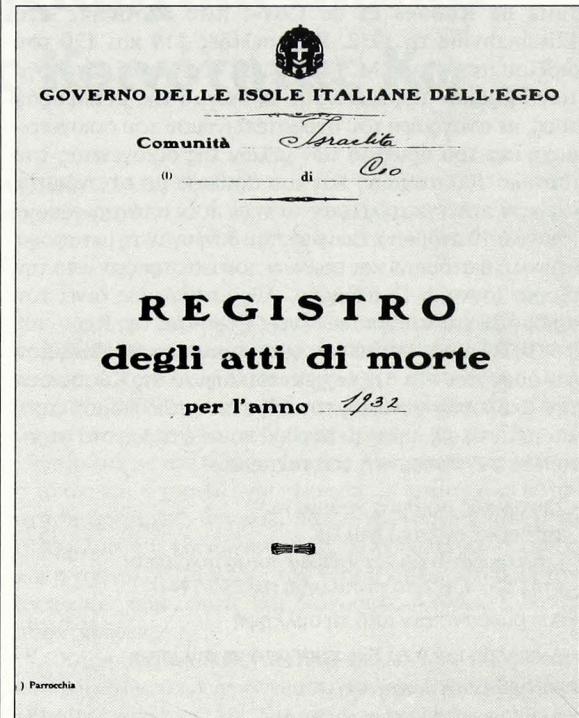
(Κατά τον H.M. Franco εξοιστήκαν).

10.

I. Capelluto Davide του Chitalia

Υπάλληλος καταγόμενος από Αλικαρνασσό.

2. σύζυγός του Giuditta.

Απζιαρχικό Βιβλίο Θανάτων της Ιεραπλιτικής Κοινότητας Κω

3. θυγατέρα του Ester.

4. γιος του Guido

5. μητριά του Israel Luna

(Κατά τον H.M. Franco εξοιστήκαν).

11.

I. Capelluto Elia του Mosé

Έμπορος καταγόμενος από Ρόδο.

2. σύζυγός του Maria.

3. θυγατέρα του Rosa.

4. θυγατέρα του Vittoria.

5. θυγατέρα του Dora.

6. γιος του Mosé.

12.

I. Capelluto Giuseppe του Chidalia

Υποδηματοπούς καταγόμενος από Αλικαρνασσό.

2. σύζυγός του Matilde.

3. πεθερά του Israele Sol.

4. γιος του Iedi.

5. γιος του Isacco.

6. θυγατέρα του Bechi.

13.

I. Casson Glavina του Celebi

ούζυγος του εμπόρου Levi Mosé του Elia (που απεβίωσε στην Κω στις 25.12.1943).

Απεβίωσε στο Αουσβίτς Πολωνίας στις 18.8.1944.

2. γιος της Vittorio Levi. Απεβίωσε Ιανουάριο 1945.

Τα διασωθέντα πληξιαρχικά βιβλία της Ιεραποτικής Κοινότητας Κω

ATTO DI NASCITA

Avanti di me (1) Menascé Haim fe Cebbi e
di Regina Bilem nata a Pao il 25/4/1916
è oggi compano il Signor Capeluto David
da Coo di professione Impiegato
di anni 34 il quale mi ha dichiarato che
in (2) Coo alle ore
del giorno due del mese di Settembre
nell'abitazione in Via Tzabtuna N. Cr.
Giudicato Eser da (3) Capeluto David di
Guidalia e f. Long Nissim e di Esther Bile
A nato un bambino di sesso femminile a cui venne imposto il nome
di Ester

Letto confermato e sottoscritto

Coo N. 3 - 9 - 1916 XIX

IL DENUNCIANTE
David Capeluto

I INCARICATO
DELLA TENUTA DEI REGISTRI DI NASCITA
Haim Menasce

(1) L'incaricato a ricevere gli atti deve specificatamente indicare le proprie generalità, qualità e località ove esercita.
(2) Indicare il cognome e la località precisa dove è nato il bambino.
(3) Indicare le generalità della madre.

SIELO DELLE CORTE D'APPALTO
DI COO

ATTO DI MATRIMONIO

Avanti di me (1) Menascé Haim di Cebbi
Capo della Comunità Israele di Coo
venne oggi celebrato il matrimonio secondo il rito religioso Israélite
fra i Signori:

1. Capeluto Giuseppe di Coo di professione
Calzolaio di anni Trentatré
figlio di Elia Galante e di fu Galante Rebeca
2. Nostra Matilda di Rida di professione
Casalinga di anni Venti
figlia di fu Nostra Isaac e di Israel Sol

i quali si sono messi sottoscritti,

Coo n. 18 Giugno 1939 anno III
CONTRAENTI
Elia Galante Nostra Matilda

IL CELEBRANTE
Haim Menasce

(4) Cognome e nome e quidice di chi celebra il matrimonio e località dove questo è celebrato.

SIELO DELLE CORTE D'APPALTO
DI COO

Visto: Coo oggi
31 Dic. 1939 sono
numerous uno altri.

IL PODESTA'
Ottavio

Πράξη καταχώρωσης Γέννησης Εβραίου σε ιταλικά μπτρά του Δήμου της Κω

3. γιος της Aurelio. Απεβίωσε Ιανουάριο 1945.

4. γιος της Giuseppe. Απεβίωσε Μάρτιο 1945.
(Κατά τον H.M. Franco εξοιστήκαν 6).

14.

I. Cicurel Mair του Caim

'Εμπορος καταγόμενος από Σμύρνη.

15.

I. Danon Moreno του Caim

'Εμπορος καταγόμενος από Σμύρνη.

(Κατά τον H.M. Franco επέστρεψε από την εξορία.

2. σύζυγος του Eleonora (το γένος Menascé Celebi). Απεβίωσε στο 'Αουσβίτς Πολωνίας στις 16.8.1944.

3. γιος του Salomone.

Απεβίωσε στο 'Αουσβίτς στις 2.10.1944.

4. γιος του Boas.

(Κατά τον H.M. Franco αναχώρησε από την Κω πριν από την εξορία).

5. θυγατέρα του Rachele. Απεβίωσε στο 'Αουσβίτς στις 16.8.1944.

16.

I. Franco Alberto του Hizkia

'Εμπορος καταγόμενος από Ρόδο.

2. σύζυγός του Israel Victoria (ή Hayatié).

3. γιος του Enrico.

Μετακόμισαν στη Ρόδο στις 28.2.1947.

(Κατά τον H.M. Franco ο μεν πατέρας επέστρεψε από την εξορία, η δε μητέρα και γιος διέφυγαν την εξορία).

Πράξη καταχώρωσης Γάμου Εβραίων σε ιταλικά μπτρά του Δήμου της Κω

17.

I. Franco Bohor του Davide.

'Εμπορος καταγόμενος από Ρόδο.

2. σύζυγός του Rose Galante του Mosé.

3. γιος του Nissim.

4. γιος του Davide.

5. θυγατέρα του Lucia.

(Κατά τον H.M. Franco η Lucia επέστρεψε από την εξορία).

18.

I. Franco Elisa του Heschia

Καταγόμενη από Ρόδο (Ο πατέρας της και η μητέρα της Alhadeff Sol μετακόμισαν στη Ρόδο στις 15.4.1947).

(Κατά τον H.M. Franco επέστρεψε από την εξορία).

19.

I. Franco Isacco του Solomone

Υπάλληλος καταγόμενος από Κω. Μετακόμισε στη Ρόδο στις 30.1.1942.

20.

I. Franco Salomone του Samuele

Πραγματευτής καταγόμενος από Κω.

2. σύζυγός του Regina Sadi (ή Rahel).

(Κατά τον H.M. Franco επέστρεψε από την εξορία).

3. γιος του Isacco. Μετακόμισε στη Ρόδο στις 7.3.1940.

4. γιος του Samuele.

5. γιος του Rasce.

(Κατά τον H.M. Franco ένας από τους πιο πάνω γιους

Τα διασωθέντα πηξιαρχικά βιβλία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Κω

του Salomone Franco αναχώρησε από την Κω πριν την εξορία).
6. Θυγατέρα του Vittoria. Αναχώρησε για το Κογκό;
7. πεθερά του Rasce Peluso. Απεβίωσε στις 7.4.1940.

21.

I. Galante Bohor του Baruh

Αργυραμφιβός καταγόμενος από Αλικαρνασσό. Τούρκος υπήκοος.
(Κατά τον H.M. Franco διέφυγε την εξορία).
2. σύζυγός του Sultana. Απεβίωσε στις 9.6.1943.
3. Θυγατέρα του Eleonora (ή Bohora).
(Κατά τον H.M. Franco διέφυγε την εξορία).
4. Θυγατέρα του Σάρρα συζ. Μωρίς Μενασέ. Απεβίωσε στο 'Αουσβίτς στις 16.8.1944.

22.

I. Galante Salomone του Davide

Υπάλληλος καταγόμενος από Ρόδο. Μετακόμισε στη Ρόδο στις 28.10.1941.

23.

I. Levi Amelia του Abramo

Καταγόμενη από Αλικαρνασσό (βλ. Galante Scialon).
2. Θυγατέρα της Iuhevet
3. Θυγατέρα της Luisa.
4. Θυγατέρα της Violetta.
Μετακόμισε στη Ρόδο στις 26.2.1940.
5. Θυγατέρα Rachèle.
6. γιος της Mosé (Υπάλληλος).

24.

I. Levi Elia του Celebi.

'Εμπορος καταγόμενος από Μύλασα Τουρκίας.
2. σύζυγός του Ester.
3. γιος του Alberto.
4. γιος του Isacco.
5. μητέρα του Bega Gioia καταγόμενη από Αϊδίνιο Τουρκίας.

25.

I. Levi Giuda του Celebi

'Εμπορος καταγόμενος από Μύλασα Τουρκίας.
2. σύζυγός του Alaluf Caden.
Απεβίωσαν στο 'Αουσβίτς ο μεν Giuda στις 13.8.1944, η δε Caden στις 16.8.1944.

26.

I. Levi Isacco του Elia

'Εμπορος καταγόμενος από Μύλασα Τουρκίας.
2. σύζυγός του Giovanna.
3. γιος του Giuseppe.
(Κατά τον H.M. Franco αναχώρησε από την Κω πριν την εξορία).

27.

I. Levi Nissim του Celebi.

Ράπτης καταγόμενος από Μύλασα Τουρκίας.

2. σύζυγός του Pellas Ester.

3. Θυγατέρα του Allegra (σημείωση με μολύβι: συζ. Σ. Νιούμαν, επανήλθε ζώσα εκ στρατοπέδου το 1945).
4. γιος του Elia.

28.

I. Levi Salvatore του Bohor - Iuda

Κουρέας καταγόμενος από Ρόδο.
2. σύζυγός του Capelluto Rebecca καταγόμενη από Αλικαρνασσό.
(Κατά τον H.M. Franco επέστρεψε από την εξορία).
(Σημείωση με μολύβι: Συνελήφθησαν υπό των Γερμανών την 24.7.1944).

29.

I. Levi Vittorio του Mosé

Υπάλληλος καταγόμενος από Κω.
2. σύζυγός του Habib Lucia καταγόμενη από Ρόδο.
3. γιος του Mosé. Απεβίωσαν στο 'Αουσβίτς στις 18.8.1944.

30.

I. Menasce Haim του Celebi

'Εμπορος καταγόμενος από Κω. Πρόεδρος Ισραηλιτικής Κοινότητας Κω.
Απεβίωσε στο Ματζάουνεν Αυστρίας στις 16.3.1945.
2. σύζυγός του Amelia
(Κατά τον H.M. Franco επέστρεψε από την εξορία).
3. γιος του Boas.
Απεβίωσε στο Ματζάουνεν Αυστρίας στις 23.3.1945.
4. γιος του Michele.
(Κατά τον H.M. Franco αναχώρησε από την Κω πριν από την εξορία. Είναι ο μόνος Εβραίος που κατοικεί σήμερα με την οικογένειά του στην Κω).

31.

I. Menasce Marco του Boas

'Εμπορος καταγόμενος από Κω. Απεβίωσε στο Ματζάουνεν Αυστρίας στις 15.4.1947.
2. σύζυγός του Levi Ester του Nissim καταγόμενη από Μύλασα Τουρκίας.
3. γιος του Boas.
4. γιος του Nissim.
5. Θυγατέρα του Renata.
6. Θυγατέρα του Stella

32.

I. Menasce Mardocheo του Giuseppe

'Εμπορος καταγόμενος από Κω. Μετανάστευσε στο Μπουένος - Αιρες στις 12.5.1939.
2. σύζυγός του Israele Gioia καταγόμενη από Μύλασα Τουρκίας.
3. γιος του Davide.
4. γιος του Rabeno.
5. γιος του Giuseppe.
6. πεθερά του Pila Caden.
(Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν).

Τα διασωθέντα ληξιαρχικά βιβλία της Ιεραπολιτικής Κοινότητας Κω

33.

I. Menasce Morris του Giuseppe

'Εμπορος καταγόμενος από Ρόδο.

2. σύνγορος του Galante Sara του Bocor (βλ. αύξ. αριθ. 21). Καταγόμενη από Αλικαρνασσό.

3. γιος του Giuseppe.

4. θυγατέρα του Rosa.

Απεβίωσαν στο 'Αουσβίτς Πολωνίας στις 16.8.1944.

34.

I. Menasce Mose του Celebi

'Εμπορος καταγόμενος από Κω

2. σύνγορος του Israel Giulietta καταγόμενη από Μύλασα Τουρκίας.

3. θυγατέρα του Renata (Ελληνίδα υπήκοος).

4. θυγατέρα Matilde.

5. θυγατέρα Sara (Ελληνίδα υπήκοος).

Συνελήφθηκαν αλλά διέφυγαν την εξορία.

35.

I. Menasce Reffaele του Giuseppe

'Εμπορος καταγόμενος από Κω

2. σύνγορος του Hasson Rica καταγόμενη από Ρόδο.

3. πατέρας του Giuseppe.

4. θυγατέρα του Elisa.

5. θυγατέρα του Caden.

Απεβίωσαν στο 'Αουσβίτς στις 16.8.1944.

36.

I. Romano Giacobbe του Caim

Υπάλληλος καταγόμενος από Κω

2. σύνγορος του Cadrel Maria καταγόμενη από Αλικαρνασσό.

3. θυγατέρα του Matilde.

4. γιος του Moris.

5. μητέρα του Ganon Bocora καταγόμενη από Σμύρνη. (Κατά τον H.M. Franco εξορίστηκαν).

37.

I. Romano Hanulla του Isacco

(Suddita Apolide - Χωρίς υπηρούτη) καταγόμενη από Αλικαρνασσό, γήρα του Levi Abramo του Mosé.

(Κατά τον H.M. Franco διέφυγε την εξορία).

38.

I. Scialin Samuele του Scialon

Ραβίνος καταγόμενος από το Φερμέν

2. σύνγορος του Cugno Rachele καταγόμενη από Ρόδο.

3. θυγατέρα του Strea.

4. θυγατέρα του Caden.

5. θεία του Alcara Rebecca καταγόμενη από Σμύρνη.

39.

I. Segre⁽⁹⁾ Mario του Giuseppe

Καθηγητής Σχολής Καλών Τεχνών, καταγόμενος από Τορίνο Ιταλίας. Γενν. 16.10.1904. Μετακόμισε στη Ρόδο τον Ιούνιο του 1938.

(1) Η Κως, όπως και τ' άλλα Δωδεκάνησα, καταλήφθηκε από τους Ιταλούς τον Μάιο του 1912 και παρέμεινε υπό ιταλική διοίκηση μέχρι τον Οκτώβριο του 1943, όποτε περιήλθε αμέσως στην κατοχή των Γερμανών, που κράτησε ας τον Μάιο του 1945. Ειδικότερα από τον Ιούλιο του 1923 και κάτω από αυστηρή φασιστική διοίκηση τα Δωδεκάνησα μετατρέπονταν σε αυτόνομη «Κτήση» (Possedimento) του Ιταλικού Κοινοβούλιου, ο διοικητής οποίος (Governatore) αποκτά απόλυτη εξουσία. Η σκληρότερη περίοδος για τους κατοικους ήταν εκείνη της διοίκησης του τετράρχη του φασισμού De Vecchi (1936 - 1940).

(2) Βασίλη Σ. Χατζηβασιλείου, Ιστορία της νήσου Κω. Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη. Έκδ. Δήμου Κω 1990, σ. 585 σημ. 39. Πρβλ. και σχετικά δημοσιεύματα μου στα «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ) αριθμ. φύλλου 96, Σεπτέμβριος 1987, σ. II και «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ) αριθμ. φύλλου 123, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1992, σ. 24, σημ. I.

(3) Χατζηβασιλείου, ο.π.σ. 553. Για τον εβραϊκό πληθυσμό της Κω ως τα τέλη του περασμένου αιώνα πρβλ. Μαρίας Ευθυμίου, Εβραίοι και Χριστιανοί στα τουρκοχρονικά νησιά του νοτιανατολικού Αιγαίου: οι δύσκολες πλευρές μιας γόνιμης συνυπαρεξής. Έκδ. Τροχαία 1992, σ. 44.

(4) Λιγο έως από την πόλη της Κω και καθ' οδόν προς το Ασκληπειό συναντούμε το

εβραϊκό νεκροταφείο, τα «Εβραϊκά Ταφιά» όπως το ονομάζουν οι κατοικοί, σε χώρο που ξεπέραν σε έκταση τα 4 στρέμματα. Μέσω σε περιοίχισμα, που κατασκευάστηκε πριν από δύο χρόνια, υπάρχουν 10 τούλαχτον τάφοι, ενώ έχω από το περιοίχισμα βρίσκονται διασκορπισμένες 35 περίπου ταφόπλακες, μερικές σε καλή κατάσταση, άλλες σπασμένες στη μέση ή στα άκρα και κάποιες άλλες αναποδογυρισμένες. Οι ταφόπλακες φέρουν εγγάρακτες εβραϊκές γραφές με φυτικά σχέδια, το αστέρι του Δαβίδ ή την πεντάλφα. Σε μία υπάρχει η εβραϊκή χρονολογία 5498 και σε δύο άλλες οι χρονολογίες 5607 και 5652 αντίστοιχα. Σε μερικοί τάφους συναντούμε επίσης χρονολογίες του τέλους του 19ου με αρχές του 20ου αιώνα.

(5) Τρεις είναι οι θάνατοι, που καταχωρίστηκαν με την ίδια ακριβώς ημερομηνία (23/4/1933), γιατί την ημέρα αυτή το νησί δέχτηκε ισχυρό το πλήγμα του εγκέλαδου, καθώς οι νεκροί από το σεισμό εκείνο ανήλθαν σε 178 ατόμα (124 χρωστιανοί, 47 μουσουλμάνοι και 7 εβραίοι). Βλ. Χατζηβασιλείου, ο.π.σ. 528, σημ. 91. Στο μητρώο θανάτων των μελών της Ιεραπολιτικής Κοινότητας την 23η Απριλίου του 1933 αναγράφτηκαν τελικά 3 μόνο νεκροί, αντί των 7, γιατί οι υπόλοιποι ίσως μεταφέρθηκαν βαριά τραυματισμένοι στη Ρόδο, όπου πέθαναν και κηδεύτηκαν εκεί.

(6) Η σύλληψη των Εβραίων της Κω έγινε στις 23.7.1944. Περισσότερα βλέπε στο δημο-

σίευμά μου στα «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ) αριθμ. 96, Σεπτέμβριος 1987, σ. 11 - 12. Και Χατζηβασιλείου, ο.π.σ. 585 - 587.

(7) Κατά την εγκυλοπαίδεια «Judaica» (τομ. 10, σ. 1214, λήπια «ΚΟΣ») ο αριθμός των εκποιούσθητων Εβραίων της Κω ανέρχεται σε 120, ενώ κατά τον Ιταλό διοικητή της αυτονομίας υπομοιάζοχο Dante Zucchini που υπηρετούσε κατά το χρονό της σύλληψης στην πόλη της Κω, οι σύλληψθείτες ανέρχονται σε 104 άτομα, από τα οποία αφέθηκαν ελεύθερα μόνο τα 6, τα δε υπόλοιπα 98 εκποιήστηκαν. Βλ. «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ) αριθμ. φύλλου 96, Σεπτέμβριος 1987, σ. 12. Χατζηβασιλείου, ο.π.σ. 586 - 587 και «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ) αριθμ. φύλλου 123, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1992, σ. 24.

(8) Για την εβραϊκή ροδίτικη οικογένεια των Alhadeff βλέπε Ενθυμίου, ο.π.σ. 190.

(9) Πρόσκειται για τον Ιταλοεβραίο επιγραφικό, που κατά τη διάρκεια των ερευνών του στην Κω απογράφτηκε στα μητρώα του Δήμου, λίγο πριν από την αναχώρηση του για τη Ρόδο. Μαζί με τη γυναίκα του και το μικρό του γιο εκτελέστηκαν στο 'Αουσβίτς στις 24.5.1944. Βλ. «Χρονικά» ('Οργανο ΚΙΣΕ), αριθμ. φύλλου 123, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1992, σ. 23.

(Στοιχεία για την Ιεραπολιτική Κοινότητα της Κω έχουν δημοσιεύθει στα «Χρονικά» στα τεύχη 96/11 και 123/18).

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΒΡΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

Του κ. ΙΩΝΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

HΕΡΓΑΣΙΑ ΑΥΤΗ ανακοινώθηκε σε εκτενέστερη μορφή με τίτλο «Η Εβραϊκή Κοινότητα Αθηνών. Από το Διωγμό στην ανασυγκρότηση» που διοργανώθηκε από το Αριστοτελείο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου με θέμα τις **Εβραϊκές Κοινότητες της Ν.Α. Ευρώπης**.
Από τον IE' αιώνα ως το τέλος του B' Παγκοσμίου Πολέμου (Θεσσαλονίκη, 30 Οκτωβρίου - 3 Νοεμβρίου 1992). Βασιζόμενη στο υλικό 32 συνεντεύξεων που έγιναν στην Αθήνα τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 1992, αποτελεί μίαν απόπειρα μεταφοράς της εικόνας που έχουν οι Εβραίοι για την κοινότητά τους, χωρίς να ξεφεύγει από την υποκεμενικότητα των συνεντεύξεων.

Oι Εβραϊκές Κοινότητες του σύγχρονου ελληνικού χώρου - είτε αυτές είναι σεφαρδιτικές είτε ρωμανιώτικες - έχουν σαν κοινό χαρακτηριστικό την ομοιότητα της σύνθεσης του πληθυσμού τους και του πολιτισμού τους, παρά τις όποιες ιστορικές περιπτέτεις. Χάρη στη δημιογραφική τους συνέχεια, οι παραδόσεις και η ιστορική μνήμη μεταδίδονται από τη μια γενιά στην άλλη, έτσι ώστε κατά τη μακρά περίοδο οι Κοινότητες να παρασημάζονται πολιτισμικά ομοιογενείς. Εξαίρεση αποτελεί η Εβραϊκή Κοινότητα της Αθήνας. Η απελευθέρωση¹ βρίσκεται την Αθήνα με 4.930 Εβραίους². Μετά το κύμα μετανάστευσης στο Ισραήλ και την εγκατάσταση Εβραίων από τις επαρχιακές κοινότητες, η Εβραϊκή Κοινότητα Αθηνών αριθμεί 2.700 μέλη στα τέλη της δεκαετίας του '60³. Σήμερα, πλησιάζει τις 3.500 μέλη, επί συνόλου 5.800 Εβραίων στην ελληνική επικράτεια⁴. Αυτή η δημιογραφική αλλαγή καθιστά την Αθήνα το πρώτο κέντρο του σύγχρονου ελληνικού εβραϊσμού. Παρά το δυσανάλογο δημιογραφικό και οικονομικό της βάρος - εν μέρει απόδοσα της σχέσης της πρωτεύουσας με την υπόλοιπη Ελλάδα - η Εβραϊκή Κοινότητα της Αθήνας δεν έχει αποκτήσει ακόμη μιαν εβραϊκή πολιτιστική ομοιογένεια και ακόμη λιγότερο, δεν έχει δημιουργήσει μια δική της παράδοση, που σε συνδυασμό με τη δημιογραφι-

κή και οικονομική της δύναμη, θα της επέτρεπε να γίνει το αδιαφισβήτητο κέντρο του ελληνικού εβραϊσμού. Αυτή η έλλειψη πολιτισμικής συνοχής οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι οι πρόσφυγες της Κατοχής που παρέμειναν, δεν τέθηκαν ποτέ στο περιθώριο της κοινότητας, ούτε είχαν να ενταχθούν σε κάποια κοινοτικά σχήματα. Αντίθετα, οι νεοφερμένοι αυτοί είχαν μίαν ισχυρότατη πολιτιστική ταυτότητα, βαθιά ριζωμένη σε ένα συγκεκριμένο χώρο - και ειδικότερα στη Θεσσαλονίκη.

Οι Εβραϊκές Κοινότητες της διασποράς διαφοροποιούνται από την περιβάλλουσα κοινωνία χάρη σε κοινοτικούς θεσμούς και σε βασικές πολιτιστικές αναφορές που λαμβάνουν χώρα, κατά κύριο λόγο, στην οικογένεια. Οι θεσμοί που επιδεικνύνται τη μεγαλύτερη δραστηριότητα, είναι αυτοί που αποβλέπουν στους υψηλότερους στόχους, δηλ. την εβραϊκή κοινωνικοποίηση των παιδιών και των εφήβων. Στην Αθήνα, οι θεσμοί αυτοί είναι το Εβραϊκό Σχολείο και τα ομαδικά ταξίδια εφήβων στο Ισραήλ. Το Εβραϊκό Σχολείο μεταφέρεται το 1960 στο Ψυχικό - μια μετακόμιση που αντικατοπτρίζει την οικονομική και κοινωνική άνοδο πολλών Εβραίων της Αθήνας μετά την καταστροφή που επέφερε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Έχοντας σκοπό να ισχυροποιήσει την εβραϊκή ταυτότητα που αποκτούν τα

παιδιά από τις οικογένειές τους και να τους εμπεδώσει μιαν εβραϊκή παιδεία, το σχολείο καλεί το ραφήνι να διδάξει εβραϊκή ιστορία και διασκάλους για να διδάξουν εβραϊκά. Οι παραδόσεις παρανοιάζονται συστηματικά και ολοκληρωμένα με στόχο να καλυφθούν τα κενά της οικογενειακής παράδοσης και πρακτικής. Όμως λίγες από τις γνώσεις αυτές ανθίστανται εκτός του βιολονταριστικού κλίματος του σχολείου.

Παρ' όλα αυτά, οι παρέες του Εβραϊκού Σχολείου συχνά επιβιώνουν της αλλαγής σχολείου στο γυμνάσιο και προσφέρουν στον έφηβο και νεαρό Εβραίο όμοιούς του, πρόσωπα με τα οποία θα μπορέσει να βιώσει τις αλλαγές της εφηβείας και την ανακάλυψη του ευρύτερου κοινωνικού περίγυρου.

Ο άλλος σημαντικός κοινωνικός θεσμός εβραϊκής κοινωνικοποίησης των εφήβων, είναι το ταξίδι στο Ισραήλ. Πρόκειται συνήθως για το πρώτο τους ταξίδι στο Ισραήλ και είναι όχι μόνο η γνωριμία με τη μητρόπολη του εβραϊσμού, αλλά και μια επαφή με μια κοινωνία πιο ανοικτή από την ελληνική.

'Όμως η πραγματική εβραϊκή κοινωνικοποίηση, που δεν σταματά ποτέ και που τα διδάγματά της αποτελούν τα βασικά σημεία αναφοράς της κοινότητας, συντελείται σε ένα ιδιωτικό χώρο, την οικογένεια. Εκεί, διδαχές, πρακτικές και οικογενειακοί μύθοι δημιουργούν μιαν εβραϊκή κουλτούρα που είναι κοινή σε όλα τα μέλη της κοινότητας. Τοία είναι τα βασικότερα σημεία αναφοράς της: η παράδοση, το χράτος του Ισραήλ και ο Διαγμός κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Με τη λέξη παράδοση, εννοείται εδώ το τελετουργικό μέρος των θρησκευτικών εορτών, το οποίο συμπεριέχει σε μεγάλη έκταση στοιχεία της ιστορίας του εβραϊκού λαού όπως επίσης και οικογενεια-

κές μνήμες. Η γνώση των παραδόσεων αυτών θεωρείται απαραίτητη σαν ένα είδος ψυχο - πολιτιστικής οχύρωσης. Παρ' όλο που η τήρηση τους είναι ελλιπής, συχνά κενή θρησκευτικής ονομαίας, οι παραδόσεις αυτές είναι η μοναδική ευκαιρία μιας εβραϊκής κοινωνικής εκδήλωσης που λαμβάνει χώρα στη σφαίρα της ιδιωτικότητας. Πρόκειται για τις μεγάλες εορτές, το Rosh ha - shana, το Κιπούρ, το Πάσχα και σε μικρότερο βαθμό, η Χανουκά.

Οι δευτερεύουσες εορτές, όπως το Πουντίμ, το Του Μπισβάτ ή το Σουκότ, τηρούνται πολύ σπάνια, ως επί το πλείστον σε συνάρτηση με το εάν υπάρχουν παιδιά σε μικρή ηλικία στην οικογένεια. Η θρησκευτική πίστη δεν παίζει πρωτεύοντα ρόλο στη ζωή της κοινότητας. Οι Εβραίοι της Αθήνας είναι τόσο θρήσκοι ή μη θρήσκοι όσο και οι χριστιανοί συμπολίτες τους. Ακόμη και το Μπαρ Μιτσβά ή το Μπατ Μιτσβά, η τελετή ενηλικίωσης, θεωρούνται απλά κοινωνικές εκδηλώσεις. Για τους πραγματικά πιστούς, ο ιουδαϊσμός είναι μια φιλοσοφία, ένας τρόπος ζωής που ακολουθούν συνειδητά επειδή τους ταιριάζει σε προσωπικό επίπεδο.

Το επόμενο σημείο, η αναφορά στο Ισραήλ, είναι ένα θέμα που απασχολεί τον εβραϊκό οίκο και τον εβραϊκό δήμο. Ο καθένας κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο πάρει θέση. Η γενική εικόνα του Ισραήλ είναι αυτή μιας δεύτερης δυνητικής πατρίδας, μιας ιδεατής μητρόπολης, η οποία κατοικείται «από ανθρώπους σαν κι εμάς», που έχουν επιτελέσει εκεί ένα αξιοθαύμαστο έργο. Όμως δεν υπάρχει ταυτισμός με τους Ισραηλινούς. Υπάρχει μόνο η αισθητή συγγένειας δύο κομματιών του εβραϊκού λαού. Η νοοτροπία, τα προβλήματα, η καθημερινότητα, είναι τοπικά και δένουν τους Εβραίους της Αθήνας με την πατρίδα τους την Ελλάδα και με αυτούς που συμμερίζονται τα θέματα αυτά. Μπορεί πολλοί από τους νεότερους να έχουν αποστασιοποιηθεί από την εξωτερική πολιτική του Ισραήλ τα τελευταία 10 - 15 χρόνια, το ενδιαφέρον της κοινότητας για τη χώρα αυτή παραμένει πολύ υψηλό, η αλληλεγγύη στις δύσκολες στιγμές της δεδομένη και τα ταξίδια συχνά - ιδιαίτερα στην περίπτωση που υπάρχουν συγγενείς εκεί. Η πρώτη επαφή με το Ισραήλ είναι μια δυνατή συγκινησιακή εμπειρία: η ανακάλυψη μιας κοινωνίας όπου οι Εβραίοι πλειονθρόνονται και η γνωριμία των τόπων της αρχαίας εβραϊκής ιστορίας και παράδοσης.

Το ισχυρότερο σημείο αναφοράς, αυτό που για όλους καθόρισε τις μνήμες τους και επαναπροσδιόρισε τις σχέσεις τους με την περιβάλλοντα κοινωνία και τον ίδιο τον εβραϊσμό, είναι η τραγικατική εμπειρία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αυτό που οι Εβραίοι της Αθήνας αποκαλούν Διαγμό. Όσοι μπόρεσαν να κρυφτούν, όσοι μπόρεσαν να καταφύγουν στο βιονό και να πάρουν μέρος στην Αντίσταση δεν αποτελούν μόνο το μικρό ποσοστό διασωθέντων επί των 80.000 προπολεμικών Ελλήνων Εβραίων. Είναι οι μοναδικοί επιζήσαντες ενός στενού οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος και, σε πολλές περιπτώσεις, έγιναν πρόσφυγες εξαιτίας ενός τρομακτικού κενού. της ολοκληρωτικής απονοίας καθετί οικείου στις κοινότητές τους. Ο Διαγμός θεωρείται από πολλούς η πραγματική βάση της σύγχρονης εβραϊκής κουλτούρας, και οι νεότεροι, έχοντας μεγαλώσει με την αισθητή της εγγύτητας του γεγονότος, δεν αποκλείουν να συμβεί πάλι «κάτι ανάλογο». Όμως η αρνη-

Δενδροφύτευση από τα παιδιά του Σχολείου της Ισραηλιτικής Κοινότητας Αθηνών κατά την εορτή του Του Μπισθάτ (Εορτή της φύσης και των δένδρων).

τικότητα των μνημών του Διωγμού ωθεί τους νεότερους να μη θέλουν να τις μεταδώσουν ως το βασικότερο στοιχείο της εβραϊκής ταυτότητας στις επόμενες γενεές. Ίσως αυτό να δηλώνει την ανθεκτικότητα και τη δυνατότητα εξέλιξης της κοινότητας.

Τίθεται λοιπόν θέμα αφομοίωσης από την περιβάλλουσα κοινωνία. Υπάρχει διαφορά μεταξύ του εξελληνισμού της ταυτότητας και του εξελληνισμού της κοινωνικής συμπεριφοράς. Το πρώτο σημαίνει μια όλο και μεγαλύτερη ταύτιση με το παρόν και το μέλλον του τόπου, καθώς και προσπάθεια κατανόησης του παρελθόντος του. Ουσιαστικά, αυτό περνάει μέσα από την ενεργό συμμετοχή στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της σύγχρονης Ελλάδας. Για μια μειοψηφία, αυτό ανάγεται στη ρωμανιώτικη καταγωγή τους ή στη συμμετοχή τους στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στην Αντίσταση και τον Εμφύλιο. Όμως, σε γενικές γραμμές, η κοινότητα ακολουθεί μιαν απολιτική τακτική. Γι' αυτό και η ανακοίνωση των 30 νέων Εβραίων σχετικά με τον πόλεμο του Λιβάνου, το καλοκαίρι του 1982, ξέφριασε και δίχασε τόσο πολύ την κοινότητα. Πέρα από το κύριο θέμα της διασπορᾶς της αλληλεγγύης με το Ισραήλ, κατακρίθηκε και ο πολιτικός τρόπος με τον οποίο εκφράστηκε αυτή η διαφοροποίηση.

Υπάρχουν δύο σημεία τα οποία καταδεικνύουν τον εξελληνισμό της κοινωνικής συμπεριφοράς, την αποδεκτικότητα και το δυναμισμό της εβραϊκής Κοινότητας της Αθήνας. Το πρώτο αφορά στο ότι οι περισσότεροι ακολουθούν τις μεγάλες χριστιανικές εορτές. Οπωσδήποτε με ένα πνεύμα διαφορετικό από εκείνο των χριστιανών. Εκτός από το στόλισμα του χριστογεννιάτικου δέντρου, που γίνεται κυρίως για τα παιδιά, και τον εορτασμό της Πρωτοχρονιάς, το Πάσχα εορτάζεται σε όλη του την έκταση από τους περισσότερους. Η συμμετοχή αυτή υποδηλώνει την αποδοχή του πλειοψηφούντος χριστιανικού περιβάλλοντος.

Το δεύτερο σημείο αφορά στους μεικτούς γάμους. Ακόμη και μετά την καθιέρωση του πολιτικού γάμου, τίθε-

ται θέμα πολιτιστικής ή και θρησκευτικής κατεύθυνσης της μέλλουσας οικογένειας. Σε περίπτωση αλλαγής θρησκείας, ο προσήλυτισμένος γίνεται «καλύτερος». Χριστιανός ή Εβραίος από τον / την σύζυγο και η εβραϊκή κοινότητα μπορεί να αναπληρώσει τις όποιες απώλειες αυξάνοντας τα σημεία επαφής με την πλειοψηφούσα χριστιανική κοινωνία. Άλλα ενώ υπάρχει μια θετική εικόνα των γάμων αυτών και της βιωσιμότητάς τους, γίνεται αποδεκτό ότι στατιστικά είναι πιθανότεροι από την ενδογαμία και τελικά θεωρούνται σαν μια απειλή που θα επιφέρει τη μελλοντική εξάλειψη της κοινότητας.

Σε τελευταία ανάλυση, το φάσμα της ταυτότητας των Εβραίων της Αθήνας είναι αρκετά πλατύ. 'Ομως του λείπει η κατηγορία «Εβραίος της Αθήνας». Η εθνική ταυτότητα δεν είναι κάτι που

εκφράζεται ξεκάθαρα και μονολεκτικά. Αντί μιας διπολικής κατηγοριοποίησης της ταυτότητας μεταξύ ελληνισμού από τη μια πλευρά και εβραϊσμού από την άλλη, μπορούμε να προτείνουμε ένα continuum που ξεκινάει από τη δυνατή επιθυμία για μια ταυτότητα (τον πλήρως ενταγμένου Έλληνα πολίτη ή τον απόλυτα Εβραίο που κουβαλάει τη μνήμη του Αβραάμ), έως την αδιαφορία για τη σαφή έκφραση της ταυτότητας αυτής. Αδιαφορία που μπορεί να οφείλεται σε δύο διαφορετικούς λόγους: για τους παλαιότερους, το αυτονόητο μιας τοπικής εβραϊκής ταυτότητας συνδεδεμένης με μια κοινότητα που δεν υπάρχει πια και που δεν μπορεί να λειτουργήσει στη σημερινή ελληνική κοινωνία. Από μέρους της νέας γενεάς, υπάρχει η άρνηση μιας ταυτότητας που θα μπορούσε να σταθεί πρόσκομμα στη διαδικασία μιας επιτυχημένης ατομικής ένταξης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Ανάμεσα στις δύο αυτές θέσεις, υπάρχει η πίστη στον εβραϊκό λαό και το δέσμο με τον ελληνικό χώρο. Ή ακόμη, η εικόνα που προβάλλει η ελληνική χριστιανική κοινωνία, την εικόνα μιας σταδιακά αφομούσιμης θρησκευτικής μειοψηφίας.

Εξαιτίας της μη παγίωσης της εβραϊκής Κοινότητας Αθηνών, οι νεότερες γενεές εξακολουθούν να αναζητούν τον προσδιορισμό μιας σύγχρονης αθηναϊκής εβραϊκής ταυτότητας. Ωστόσο αυτή να πραγματοποιηθεί, η νοσταλγία θα συνεχίσει να μιλάει λαντίνο και να κοιτάζει προς τον Βορρά.

(Ο Ιων Βασιλεάδης γεννήθηκε το 1963 στην Αλεξανδρεία της Αιγύπτου. Είναι υποψήφιος διδάκτορος Κοινωνιολογίας στην Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales).

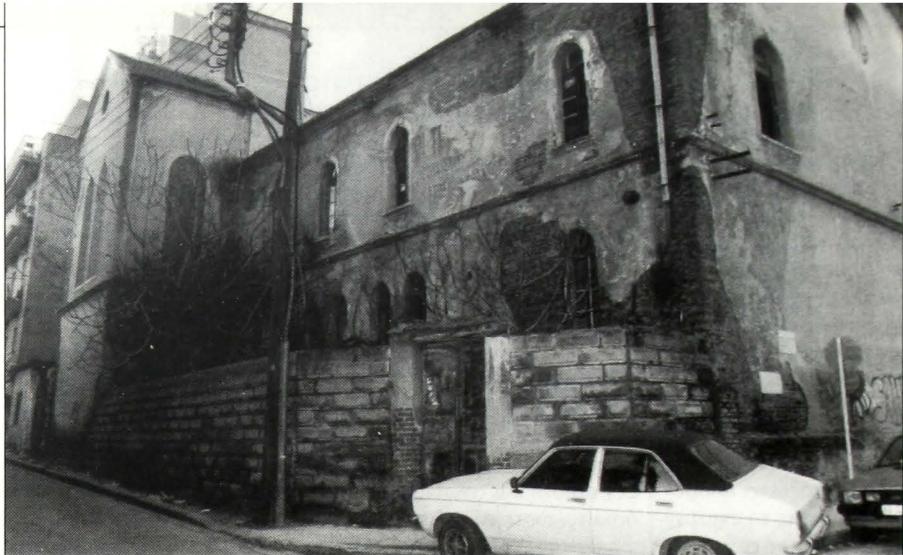
1. Για την προηγούμενη περίοδο βλ. **Χρονιά** 78, Σεπτ. - Οκτ. 1985 και **Encyclopaedia Judaica**, Ιερουσαλήμ, 1972, vol. 3, col. 817 - 818.

2. L.S. Stavrianos, «The Jews of Greece», **Jewish Social Studies**, vol. XLVIII/1 (Winter 1986), p. 51.

3. **Encyclopaedia Judaica**, Ιερουσαλήμ, 1972, vol. 7, col. 880.

4. Στοιχεία του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβούλιου.

5. Στάθης Αλεξανδράτος, «Το Εβραϊκό Σχολείο του Ψυχικού», **Χρονιά** 16, Φεβρουάριος 1979, σελ. 7 - 10.

Εξωτερική άποψη της Συναγωγής Ξάνθης όπως είναι σήμερα.

Αναμνήσεις από τους Εβραίους της Ξάνθης

Του κ. ΘΩΜΑ ΑΛΕΞΙΟΥ, τ. βουλευτού

Μικρός τα παιδιά της γειτονιάς στην Ξάνθη με φώναζαν «Εβραίο».

Τισώς έφταγε ότι ήμουν κοκκινομάλλης και γεμάτος στο πρόσωπο με φακίδες.

Καθώς μεγάλωνα και άλλαξα χρώμα προς το καστανό και μετωπήσαμε σ' άλλο μαχαλά, ξεχάστηκε το παραταύκλι αλλά μου έμεινε μια βαθιά συμπάθεια για τον λαό του Ισραήλ που καλλιεργήθηκε κι από το φιλελεύθερο πνεύμα του Αμερικανικού Κολλεγίου «Ανατόλια» που φοιτούσα ως εσωτερικός και μετέπειτα από τον ξεριζωμό των Εβραίων στη Θεσ/νίκη όταν και εμείς οι Έλληνες της Θράκης κυνηγημένοι από τους Βουλγάρους εξόριστοι ζήσαμε το δράμα της προσφυγιάς.

Τα πογκρόμ του 151, του Χιος, της Πλατείας Ελευθερίας, του Βαρδάρη και του παλιού σιδηροδρομικού σταθμού Θεσ/νίκης τα έζησα και μου έμειναν ανεξίτηλα στην εφηβική μου μνήμη.

Ο μακαρίτης πατέρας μου μικροαστός, με λίγα γόργαματα και τύπος αντι-ηγωικός όπως θα λέγαμε με τη νέα έκφραση του όρου, αγωνίστηκε τίμια στην Κατοχή για να μας κρατήσει στη ζωή και στο σωστό δρόμο.

Κι ενώ έτσι τον έβλεπα, ένα βράδυ (1943) μου παρουσιάστηκε μέσα από μια διάσταση τελείως διαφορετική.

Μου είπε ένα μυστικό που με έκανε να τον δω από εκείνη την ώρα ως αληθινό Χριστιανό και άνθρωπο ακέραιο με ψυχή και καρδιά ελληνική.

Πήγαμε και συναντήσαμε νύχτα, παρά την απαγόρευση της κυκλοφορίας, πίσω από το Καραβάν - Σαράι στην οδό Ολύμπου ή Φιλίππου (δεν θιμάμαι), σε μια παλιά πολυνατούκια ένα φίλο του Ισραηλίτη που τ' ονόμα του το διατηρώ. Λέγονταν **Αβραάμ Αράμο**. Είχε μια βιοτεχνία στο Καπάνι ή γύρω από την αγορά Μοδιάνο και έκανε γλυκά του κουταλιού. Είχαμε σχέσεις εμπορικές γιατί ο πατέρας μου ήταν ζαχαροπλάστης, αλλά πέραν από την αλληλοεκτίμηση στις συναλλαγές τους, είχαν συνδεθεί από χρόνια με φιλία αδελφική και αληθινή.

Για να μη σας κονιφάζω, ο πατέρας μου του είπε ότι ήταν διατεθεμένος όλως ανθρωπιστικώς και αφιλοκερδώς να πάρουμε τα δύο κορίτσια του (16 - 18 ετών) και να τα κρύψουμε στο σπίτι μας που βρίσκονταν στη Βασιλίσσης Όλγας 166, μια στάση πριν από την 25η Μαρτίου.

Είμαι βέβαιος ότι τούτη την τόλμη και το θάρρος αντλούσε ύστερα από τη σύμφωνη γνώμη της μάνας μου που δεν λογάριαζε η συγχωρεμένη τι πάει να πει Χάρος.

Αυτό για μένα στάθηκε μια αποκάλυψη και μια μαγεία, αλλά ο άμοιρος Αβραάμ με δάκρυα στα μάτια αρνήθηκε την πρότασή μας λέγοντας ότι αν ήταν θέλημα Θεού να υποστούν τα δεινά και τις δοκιμασίες της φυλής τους, η οικογένειά του θα ακολουθούσε την πορεία στα ναζιστικά στρατόπεδα και δεν θα τους χώριε καμιά δύναμη παρά μόνον ο θάνατος και η λύτρωση.

Και τω όντι ο απολογισμός ήταν βαρύτατος, ολέθριος και μακάβριος.

Από την άνοιξη του 1943 η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσ/νίκης μπήκε στην κρεατομηχανή των ταγμάτων Ρόζενμπεργκ. 55.000 Εβραίοι κατοικούσαν στην Θεσ/νίκη. 46.061 στάλθηκαν στα κρεματόρια. 77.000 Εβραίοι ζούσαν πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην Ελλάδα, όπου δεν αντιμετώπισαν ποτέ το παραμυκό φυλετικό πρόβλημα. 68.000 συνελήφθησαν και 66.000 απ' αυτούς εξοντώθηκαν.

Σήμερα ύστερα από 66 χρόνια, βρήκα στα αρχεία της βιβλιοθήκης της Ακαδημίας Αθηνών, αναφορικά με την προπολεμική Ξάνθη, ένα δημοσίευμα της εφημερίδος «Φως» της Θεσ/νίκης (25/10/1927) σχετικά με την προσκοπική δράση και κίνηση της Ομάδος Μακαμπή της Ξάνθης, το οποίο και παραθέτω:

Προσκοπική κίνησις

ΞΑΝΘΗ. Η Ισραηλιτική Κοινότης επί τη ευκαιρία των εορτών του Νέου Έτους της, ηθέλησε να παρουσιάσῃ μίαν έκπληξην, τόσον εις τους ομοφίλους τους, όσον και εις τους πολυπληθείς προσκεκλημένους της. Από μηνών ήδη, είχεν αναθέση εις άνδραν δραστηριούν και παλαιόν πρόσωπον την συγκρότησιν Ισραηλιτικής Ομάδος, αποτελουμένης από μέλη της ενταύθα παροικίας. 'Οντως σύνεκροτήθη η ομάδα αύτη, ήτις επί τη βάσει προγράμματος εξεπαιδεύετο αθόρυβα, μεχρις ότου έφθασε εις το σημείον εκείνο εις το οποίον ηδύναντο να δώσουν τον όρκον του Προσκόπου και να συμπεριληφθούν εις τους κόλπους του Σώματος Προσκόπων. Και ως ημέραν της ωραίας και αλησμονήτου αυτής προσκοπικής εορτής ώρσαν την δευτέραν της Πρωτοχρονίας των ευθύς μετά την απογευματινήν προσευχήν.

Τόπος της εορτής είχεν ορισθή ο προτης συναγωγής περιβόλος, ο οποίος από λίαν ενωδίζει είχε πληρωθή τελείως, από πλήθη εορταζόντων αφ' ενός, και

από προσκεκλημένους αφ' ετέρου, χωρίς να απουσιάζῃ και η καλλίστη φιλαρμονική του Μουσικογνωματικού μας Συλλόγου «Ορφέεύς».

Και η έκπληξης δεν ήργησε να φανή προ των ομμάτων των παρευρισκομένων οι οποίοι, Ισραηλίται προ παντός, ανέμενον μετά την απογευματινήν των προσευχήν να αντικρύσουν τους διά πρώτην φοράν μέλλοντας να εμφανισθούν ομοφύλους προσκόπους των. Η πρώτη εμφάνισις υπήρξεν αρίστη και ανωτέρα πάσης προσδοκίας, ώστε πληρότερα εδικαίωσε την καταβληθείσαν προσπάθειαν και φροντίδα τόσον υπό της Ισραηλιτικής Κοινότητος, όσον και υπό του αόκνου και δραστηρίου νέου αρχηγού. Υπό τους ήχους της φιλαρμονικής η οποία επιανίζει το «Μαύρ' ειν' η νύκτα στα βουνά» παρουσιάζεται η αρτίως καταρτισθείσα Ισραηλιτική ομάδα προσκόπων ήτις απετελείτο από τεσσαράκοντα άτομα, εξ ων είκοσι πέντε άρρενα και δεκαπέντε θήλεα. Απερίγραπτος υπήρξεν η συγκίνησις, μεθ' ης τα πλήθη υπερέχθησαν την

«Κύριε Πρόεδρε της Ισραηλιτικής Κοινότητος,
Κύριε Αρχηγέ.

Συγχαίρω επί τη συμπήξει της λάμπρας τη αληθεία Ομάδος Σας. Σας διαβιβάζω αδελφικόν χαιρετισμόν των Προσκόπων μου και σας αφήνω απείρους ευχαρίστιας.

Πρόσκοποι - Μακαμπτ!

'Ενας γάλαζιος ουρανός μας στεγάζει και κάτω από τις γραφικές πλαγιές της Ελληνικής Ροδόπης, αναπνέομεν τον ίδιον ελεύθερον αέρα. Και σήμερον εγένετο ο δεσμός μας αδιαρρητότερος με την αυθόρυμπτον Σας προσέλευσιν εις τους κόλπους της μεγάλης Μας Προσκοπικής οικογενείας. Σας σφίγγων δυνατά τα χέρια και σας εύχομαι το καλώς ήλθατε. Οι ιππόται κατά τον μεσαίωνα έδιδαν χείρα βοηθίας εις γυναίκας και άνδρας οσάκις παρουσιάζετο ευκαιρία. Επίσημος διαβεβαίωσις επί της τιμής εζητείτο πάντα προτού ανακηρυχθῇ ιππότης. Ο όρκος ον εκείνοι έδιδον δεν ήτο ως εκείνος ον ημείς δίδαμεν ενώπιον του δικαστηρίου σήμερον. Άλλ' ήτο ιερά και απαραβίαστος υπόσχεσις, ότι ηθέλον μείνη αγνοί και τίμιοι, πιστοί και ειλικρινεῖς, και ότι ηθέλαν βοηθή τους έχοντας ανάγκην βοηθίας. Ο όρκος ον εδώσατε ενώπιον του σεμνού Ιεράρχου Σας, και ο όρκος ημών, σήμερον είναι ανάλογος υπόσχεσις των ιπποτών, ήτις σας ανοίγει την μεγάλην λεωφόρον του Προσκοπικού καθήκοντος.

Γενήτε οι ιππόται των νεωτέρων χρόνων και αποδιώξατε από τους συνεταιρισμούς Σας παν ό,τι βλάπτει την ψυχήν και το σώμα, και ό,τι μολύνει την διάνοιαν. Το έργον μας είναι υψηλόν, πολυδαίδαλον και βρίθει υποχρε-

ομάδα αυτήν, και ατελεύτητα χειροκροτήματα εκάλυψαν την πρώτην εμφάνισιν.

Κατόπιν η Μουσική παιανίζει τον Εθνικόν μας 'Υμνον και οι Πρόσκοποι δίδουν ενώπιον του αρχιρραβίου τον καθιερωμένον όρκον των, και από της στιγμής εκείνης ονομάζονται και αυτοί Πρόσκοποι, και είναι πλέον συνάδελφοι των ιδικών μας Ξάνθης. Μετά παιανίζει η φιλαρμονική Ισραηλιτικόν Εμβατήριον τι, και ο νέος Αρχηγός των Προσκόπων κ. Ντάριους προσφωνεί δι' ωραίας προσλαλίας τους Προσκόπους και προσκεκλημένους.

Μεθ' ο ο Γεν. Αρχηγός συστήματος Ξάνθης Ανθ/γός Σταυρούλακης Χ., όστις παρευρίσκετο μετά του Υπαρχηγού του κατόπιν προσκλήσεως διά των κάτωθι προσφωνεί την Κοινότητα και τον κ. Αρχηγόν, δίδων εις αυτούς το απαιτούμενον θάρρος διά την εξακολούθησιν του λαμπρού τούτου έργου, και υποσχόμενος πάσαν δυνατήν υποστήριξιν προς ευόδωσιν του επιδιωκομένου σκοπού.

ώσεων. Ας προσπαθήσωμεν να εδραιώσωμεν και διαδόσωμεν τας αρχάς του Σώματός μας. Δεν θα ζητήσωμεν ποτέ την ματαιοδοξίαν παρά μόνον τα έργα που θα μας χαρίσουν την ψυχικήν καλωσύνη. Ο νοῦς μας είναι διαυγής και η σκέψις μας εστραμμένη εις το ζητόν του Σώματός μας.

- Αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι ἀλλων. Ας είμεθα καλοί προς τα ζώα, τα φυτά και την φύσιν κάμνοντας καθ' ημέραν μίαν καλήν πράξειν και τέλος ας είμεθα οι παρήγοροι αγγελοι εις τους δυστυχείς. Επί των υγειών μας αρχών στηρίζουσι και δικαίως πάντες οι λαοί τας επιλίδας του φυλετικού των μέλλοντος.

Δειχθήτε αντάξιοι της ευγενούς παροικίας Σας, και λαμπρώνατε την ομάδα Σας, και λαμπρώνατε την ομάδα σας με τας ωραιοτέρας πράξεις, επ' αγαθώ της κοινής φιλτάτης Πατρίδος.

Ζήτω οι πρόσκοποι Μακαμπτή.

Ουρανομήκεις ζητωκραυγαί υπέρ του Γεν. Αρχηγού και ατελεύτητα χειροκροτήματα εκάλυψαν τους λόγους του. Μεθ' ο το πλήθος ήρχισε να διαλύνται λόγω της προκεχωρημένης ώρας.

Οφειλόμεν να συγχαρώμεν θερμότατα τους πρωτεργάτας της λαμπράς και ιδεώδους αυτής χειρονομίας, ευχόμενοι όπως οι πρόσκοποι των τα ταχύτερον προοδεύσωσιν και συνεχίσωσιν το ωραίον του προσκόπου έργον, διά το οποίον τόσον επισήμως έδωσαν τον όρκον του.

«ΠΡΟΣΚΟΠΟΣ»

(Στοιχεία για τους Εβραίους της Ξάνθης, έχουν δημοσιευθεί στα «Χρονικά», στο τεύχος 107/34).

Η Βίλα Αλλατίνη.
Σήμερα στεγάζει τη
Νομαρχία
Θεσσαλονίκης

Παράμετροι καλλιεργείας των φυσικών επιστημών στην σεφαρδική κοινότητα της Θεσσαλονίκης κατά την τουρκοκρατία

Της Δρ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ Α. ΒΑΡΕΛΛΑ
Επίκ. Καθηγήτριας Α.Π.Θ.

Ο σεφαρδικός εβραϊσμός της Θεσσαλονίκης, μητέρας του Ισραήλ¹, εθεράπευσε παντοιοτόπως τις επιστήμες συνεχίζοντας την ευπλετή παραδόση που ανέπτυξε στην πατρώα ιβρική γη. Η αναμενομένη προτεραιότητα των θεολογικών και δικανικών σπουδών δεν παρεμπόδισε την παράλληλη άνθηση ανθρωπιστικών τάσεων, αλλά και την ενασχόληση με υλάδοντας του επιστητικού ερειδομένους κυρίων επί της εμπειρίας και της παραπορήσεως: ο λόγος πρωτεύοντας περί της ιατρικής, περαιτέρω δε και περί της αστρονομίας, οι οποίες ήταν σαν άλλωστε ιδιαιτέρως στον μοζαραβικό κόσμο και απετέλεσαν αγλάτσα του εβραϊσμού της Διασποράς.

Η ιατρική απετέλεσε καθ' όλη την διάρκεια της οθωμανικής κατοχής της πόλεως χώρῳ πρωτοπόρου παρουσίας της σεφαρδικής κοινότητος, καθώς παρέμεινε σε συνεχή επαφή με τις εκάστοτε εξελίξεις και ησκήθη με συνέπεια και ευρύτητα πνεύματος. Ως εικός, οι πρώτοι θεραπευτές συναπεκόμισαν την επιτημονική των αποσκευή από την ιβρική χερσόνησο, στην οποία η αρχαία παραδόση της ανατολικής Μεσογείου είχεναι αείσιους συνεχιστάς: το κύρος ενός Μαΐμωνίδου ή ενός Hasday ibn Chaprout σαφώς μαρτυρούν περί αυτού. Κατά την παγία θεώρηση των Μέσων Χρόνων, οι οσφάτεροι των ιεροδιδασκάλων και οι πλέον περιώνυμοι των διανοούμενων της αριτταγούς κοινότητος διεκόνησαν εν ταυτώ επιμελώς και αφιλοκερδώς τον Ασκλήπιο, η δε φήμη των συγχρνά υπερέβη τα στενά όρια της πόλεως. Η κατάρτιση των εν λόγῳ ιατρών εβασίζετο, ως κατά το παρελθόν, στην μελέτη του Ταλμούδ και την άσκον εντύφνηση επί των παραδοσιακών κειμένων, τα οποία ήταν αντόποδα καλλάκις να προσεγγίσουν στην αραβική ή λατινική των μορφή², καλύπτοντες ούτω ένα ευρύτατο φάσμα γνώσεων. Ορισμένοι ωστόσο των θεσσαλονίκεων σεφαρδίμ πρέπει να είχαν συστηματική ακαδημαϊκή μόρφωση, ως επί παραδείγ-

ματι ο Σολομών Lebeth ha - Levy που έφερε τον τίτλο του παιεστρο, υπανισσόμενον σαφώς πανεπιστημιακή εκπαίδευση³.

Ελάχιστα στοιχεία σώζονται αναφορικώς με τον βίο και τις δραστηριότητες των θεραπόντων της ιαματικής τέχνης κατά την πρώτη τούτη περίοδο. Πράγματι. Εάν ο μαυκήνας των γραμμάτων δον Σαμονήλ Meir Benveniste εγένετο ευμενώς γνωστός ως συλλέκτης πολυτίμων χειρογράφων και εάν η αναμνηση της βιβλιοθήκης του σοφού Perahia ha - Cohen διετηρήθη επί μακρόν⁴, η προσφορά των υπολοίπων ιατρών σκιαγραφείται μόνον από τις επιτυμβίες των πλάκες, επί των οποίων η κοινότης, αλλά και σύμπτωσα η Θεσσαλονίκη, ευγνωμόνως τιμά τα φιλάλληλα τέκνα της⁵, ή ενίστε επό τις εύστοχες ελεγείες του Saadia Longo⁶. Η εξαντλητική σπουδή των ως άνω πηγών επιτρέπει την παράθεση σειράς ονομάτων αφορώντων το πρώτο ήμισυ της ιερής εκατονταετηρίδος^{5, 7}: Σαμονήλ Meir Benveniste, Σαμονήλ, Ιωσήφ και Ιούδας Uziel, Βενιαμίν, Ιακώβ Daniel, Σολομών Abudiente, Σολομών ben Habib de Casseres, Ιωσήφ Faro, Ισαάκ Bossaldo, Σολομών Caballero, Ηλίας Zarfathy, Σολομών Lebeth ha - Levy, Δανιήλ, Σαμονήλ και Perahia ha - Cohen, Σολομών Soulema, Ιωσήφ Yahia, Δανιήλ ha - Dotor, Αβραάμ Gaguine, Ισαάκ ibn Aleso, Ιούδας και Ισαάκ Abravanel, Ιακώβ Melamed, Ελιέζερ Aschkenazi, Semitov και Ισαάκ Mayo.

Είναι φανερό ότι τα πενιχρά αυτά δεδομένα καθιστούν την προσέγγιση της σεφαρδικής ιατρικής των χρόνων τουτών έμμεσο και αποσπασματική, καθώς παντελώς απονοτάζει η καταγραφή των παρατηρήσεων, παχά την εκτεφρασμένη τάση των φαρμακικών κύκλων προς συγγραφή νομικών, ερμηνευτικών ή ηθικολογικών πονημάτων. Μόνος ο πολύς Amatus Lusitanus, περί ου κατωτέρω, θα επιχειρήσῃ σε μεταγενεστέρα περιόδο την γραπτή κωδικοτήτη των γνώσεων του. Το γεγονός οπωσδήποτε ξενίζει, πλην όμως καθίσταται κατανοητό εάν

Παράμετροι καπλιεργείας των φυσικών επιστημών

τεθεί εντός του πλαισίου της αντιμετωπίσεως της ιατρικής ως τέχνης εμπειρικής, ερειδομένης βεβαίως επί του έργου των μεγάλων διδασκάλων, αλλ' ουδαμάς αισθανούμενης την ανάγκη διαιωνίσεως των καθ' έκαστα πεπραγμένων της, εφόσον αυτά δεν συνιστούν καθοριτική τομή της καθεστηκίας παραδοσεώς.

Η πάροδος των ετών επέφερε την πολιτική και οικονομική εγκαθίδρυση του σεφαρδικού πληθυσμού στην φιλόξενο οθωμανική Θεσσαλονίκη, αλλά και την συνεχή τροφοδότηση της κοινότητος με νέα ανθρώπη στοιχεία, προερχόμενα κυρίως από φυγάδες marranos της Πορτογαλίας, οι οποίοι εγκατέλειπον τα πατριώτα εδάφη προ των διωγμών της Ιεράς Εξετάσεως. Ούτω πως διάσημοι ιατροί, απόφοιτοι εν πλούσιος των ευφήμιως γνωστών σχολών της Coimbra και της Salamanca, εγκαθίστανται στην επικράτεια του Μεγάλου Τούρκου και δη την νέα Σιάν. Τοιουτοδόπως η Θεσσαλονίκη ευτύχησε να φιλοξενήσει έναν από τους περιφερεντέρους επιστήμονας του καιρού του, τον Amatus Lusitanus (1510 - 1568), ο οποίος και επεράτωσε αυτού την μεγαλειώδη διατομή Curatorium medicinalium centuriae septem. Παραλλήλως άσκησαν αφιλοκεδώς την ιατρική η οικογένεια των Yahia - Guedalia ο προσβύτερος, Μωσής, Guedalia ο νεώτερος⁵, ο ιταλικής παραδίαις ήδη αναφερθείς⁶ Perahia ha - Cohen και οι υιοί του Μωσής, Δανιήλ και Σαμουήλ⁷, ως και ο περίφημος ραββίνος Μωσής Almosnino¹⁰. Στους ασκληπιάδες της ιδίας περιόδου συγκαταλέγονται περαιτέρω οι δον Ισαάκ Passy, Αβραάμ Salem, Ισαάκ Almosnino, Nissim Ishaki, Αβραάμ Habilio, Δανιήλ Avila, Μωσής Abas, Βαρούχ de Faro, Ελιέζερ ha - Cohen, Ιούδας Handali, Ισαάκ Espagna⁸,¹¹.

Τα δεδομένα των τελευταίων δεκαετιών του ίζ' αιώνος είναι πλουσιώτερα, επιτέρεπον δε να χαραχθούν αδρός οι παραμέτροι ασκήσεως της ιατρικής, η οποία φέρει ούτως ή άλλως έντονο την σφραγίδα του Amatus. Πρόγραμμα. Ο σοφός Martano, διδαστώ της Salamanca, καθηγητής του πανεπιστημίου της Ferrara, προσωπικός ιατρός του πάπα Ιουλίου του γ', αξιοπρόσεκτος ανατόμος και παρατηρητικός κλινικός, συγγραφεύς του περιφήμου φραγμακογνωστικού σχολίου In Dioscoridis enarrationes (Evetia, 1553) ακολουθήσε την πορεία προς ανατολάς πλειστων ομοθρησκών του, για να καταλήξει περί το έτος 1558 στην Θεσσαλονίκη ένθα και ετελέυτησε πανωλόβλητος. Προηγουμένως όμως είχε φέρει εις πέρας το προαναφερθέν μνημειώδες πόνυμά του Curatiorum medicinalium centuriae septem, ανεξάντλητο πηγή περιγραφής ποικιλών ιατρικών περιστατικών και της εκάστοτε ακολουθηθείσης αγωγής¹². Η εβδόμη centuria περιγράφει τις σοβαρές και περίπλοκες ασθένειες της φιλόξενης θετής του πατριόδος, αναφέρεται σε περιπτώσεις εφαρμογής νέων θεραπευτικών μεθόδων και προβαίνει σε πλείστες όσες πρωτότυπες παρατηρήσεις¹².

Ο ίζ' αιώνις δεν εγνώριζε βεβαίως ιατρούς του διαμετόχως του περιφήμου Λουσιτανού, πλὴν όμως ένιοι marranos, οηξιέκλεινθι φορεῖς της επιστήμης της Coimbra, της Salamanca ή της Ιταλίας ελάμπουν την πόλη και ανεκούφισαν τον πόνο του λαού της. Μεταξύ αυτών διερχίθησαν ο προσωπικός ιατρός Μουνάρτ του δ' Μωσής Amaraggi και οι υιοί του Menahem και Ιωσήφ¹³, ενώ περαιτέρω άξιοι μνείας είναι οι Ισαάκ Pinto, Ιωσήφ Ami, Ιωσήφ Μωσής Maya, Haim Αβραάμ και Ιωσής ha - Cohen, Μωσής ha - Cohen εκ Catanzaro, Δανιήλ Sullam, δον Ισαάκ ben Eliaou, Ιωσήφ Tamrari, Δανιήλ Gaguine¹⁴.

Οι τελευταίες μαζικές αφίξεις κρυπτοϊουδαίων προσφύ-

γων, marranos της Πορτογαλίας ή ιταλιωτών του Livorno, οι οποίες πραγματοποιούνταν κατά την προ του 1730 περίοδο, επιφέρουν νέα ανθηση της ιατρικής, καθ' όσον ευάριθμοι ακαδημαϊκής παραδίαις επιστήμονες θα μεταλαμπαδεύσουν τα πλέον πρόσφατα δεδομένα των ευρωπαϊκών ερευνητικών χώρων στην βαλκανική πρωτεύουσα, θέτοντες τους εμπειρικούς κατά το πλείστον γηγενείς θεραπευτάς προ των νέων απόψεων και προκαλώντας την βραδεία σύντηξη των παραδοσιακών γαληνικών θεωρησεων και των αρτιπαγών κατακήσεων του νοού. Ήδη άλλωστε η ιατρική άρχεται βαθμαίως να μετατρέπεται σε αυτόνομο λειτουργήμα ήριστα συνδεδεμένο με οιαδήποτε θεολογική η νομοκανονική δραστηριότητα, οδηγούμενη σταθερά στην σύγχρονο μορφή της, όπως αυτή πραγματίσθηκε κατά τον ιθ' αιώνα Σημειωτέον, περαιτέρω, ότι δεν διεύθυνταν παραμέμεσες πληροφορίες περί των τάσεων της εποχής, των στοιχείων περιοριζομένων συνήθως σε επιτυμβιες ελεγείες ενίων ιατρών, κλινικών και χειρουργών, ως των Ιούδα, Ιωσή & Αβραάμ Perahia, Δανιήλ d' Alba, Ισαάκ de Leon, Νεεμία Espiera, Σαμπεθάν Confini, Ισαάκ de Silvia, Δανιήλ Mendes Lucena, Ηλία Handali, Μωσής Ιωσήφ Salanikio, Εμμανουήλ Calvo, Ιωσήφ Αράων Amarillo, Ιωσήφ Samouήλ Modellano, Meir Magliah Aschkenazy, Λαζάρου Allatini και τέλος Αβραάμ Fernandez¹⁵, 14, 15.

Η επίδραση των ανωτέρω επιστημόνων παραμένει καθοριστική εντός των κύκλων των εμπειρικών σεφαρδίων ομοτέχνων των επί μία τουλάχιστον εκατονταετία. Η προσπάθεια συνέξεως των νεοφανών πορισμάτων και των αξιωμάτων των μεσαιωνικών κειμένων δεν επιτρέπει μεν την ενιαία θεωρητική αντιμετώπιση των καθ' έκαστα ασθενεών, υποβοηθεί όμως σε διατήρηση της ποιοτήτος της παρεχομένης νοσηλείας σε μάλλον οξειοπρεπεί επίπεδα. Πλὴν όμως, η συνειδητοποίηση των φαγδαίων έξελιξεων σε όλους τους κλάδους της θεραπευτικής, η τόλμη του δρος Μωσής Allatini (1800 - 1882), η ζωογόνος επίδραση των εκπαιδευτηρίων της Alliance Istraelite, η συνακόλουθος φοίτηση εναριθμών νέων στα ανώτατα εκπαδευτικά καθηιδρύματα της Δύσεως, η αργή διαπίδυση με την οσημέραια εκσυγχρονιζομένη ελληνοθρόδοξη ιατρική κοινότητα, ουχ ήττον δε η από του 1863¹⁶ εισαγωγή Ισραηλιτών σπουδαστών στην πανεπιστημιακή επιπέδου σχολή ιατρικής και φαρμακευτικής της Κωνσταντινούπολεως, τέλος η αναδιοργάνωση του ευκλεόντος Bikour Holim και η πρότυπος λειτουργία του νοσοκομείου Hirsch - όλα τούτα θα προσδώσουν στην σεφαρδική ιατρική των τελευταίων δεκαετιών της Τουρκοκρατίας καθαρώς ευρωπαϊκή χροιά: τα πονήματα του δρος Μωσής Misrachi¹⁷ ουδόλως υπαντίσσονται παραδόσεις και θεωρήσεις του παρελθόντος, ενώ ο Ιακώβ Nissim πασάς (1850 - 1903), μέραρχος του οθωμανικού στρατού και προϊστάμενος των υγειονομικών του υπηρεσιών εν Μακεδονίᾳ, διακρίνεται ως χειρουργός της συγχρόνου σχολής¹⁸.

Πέραν του διαυρούς αγώνος του κατά της ενδημούσης ελονοσίας και των τυφεοειδών πυρετών, αποδροιών του γειτονικού Βάλτου¹⁹, ο ιατρός της οθωμανικής Θεσσαλονίκης ευρίσκεται αντιμέτωπος με επιδημικές ασθένειες: η πανώλις επανειλημμένως αποδεκατίζει τον πληθυσμό της πόλεως, ενώ η χολέρα καθίσταται η κυρία μάστιγα του αρχοντέον ιθ' αιώνος²⁰. Αρχικώς, οι αυστηρώς τηρούμενοι κανόνες υγιεινής και καθαριότητος συνεπάγονται μειωμένες απώλειες μεταξύ των σεφαρδίων²¹, πλὴν όμως συν τω χρόνῳ η βαθμαία υποβάθμιση των δρωμάτων επανέρχεται σημαντικώς την θητησιότητα. Εξ άλλου, η λαϊκή θεραπευτική, προνομία συνήθως των γυναι-

στην σεφαρδική κοινότητα της Θεσσαλονίκης κατά την τουρκοκρατία

κών, πολλάκις υποκαθιστά την χορήγηση των αρχαιόθεν παραδεδομένων δρογών διά μαγικών επικλήσεων και δεισιδαιμόνων πρακτικών²². Σημειωτέον ότι η συνταγογραφία των καλλίστων των ιατρών ουδαμώς αγνοεί ουσιμένα των ως άνω φαρμάκων, περιβάλλει όμως αυτά με έλλογο χροιά, απορρίπτουσα οιαδήποτε μυστική δράση²³. Ούτως πως η καταξιωμένη καθ' όλον τον Μεσαίωνα θηρακή²⁴, το κέρας του μονόκερού ή η αρχαιοπαραδότος τυμια²⁴ εξακολουθούν να ευρίσκονται εν ημετισήμω χρονεσι κατά τον παρελθόντα αιώνα, υπόδειξηνόντας την ρευστότητα μεταξύ εμπειρικών και ακαδημαϊκών θεωρήσεων.

Κατά τους πρώτους μετά την άλωση χρόνους οήδη παντοιοτρόπως αποδεκατισθείς αυτόχθων ελληνικός πληθυσμός της Συμβασιλευούσης ευρέθη σε ιδιαίζοντας αλγενή κατάσταση, συνακολουθώς δε ουδεμία επιστημονική προσέγγιση της ιατρικής είναι δυνατόν να αντιχειθεί στους κόλπους του. Πράγματι. Η συστηματική και ορθολογιούσα σύννψης των πεπραγμένων διασπώντων ιατρών, όπως τούτη επεχειρήθη υπό Ιωσήφ του φιλόσοφου στην καθαρός εγκυκλοπαιδικής υφῆς Επιτομήν του²⁵ ανήκει πολιτιστικώς στο απώτατο παρελθόν, ενώ τα ιατροσόφια²⁵ διλοιποθάνουν ταχέως προς την δεισιδαιμονία και αγνοείται. Ούτω πως μόλις λήγοντος του ι' αιώνος αποκτά η θεραπευτική της Θεσσαλονίκης έναν επώνυμο 'Ελληνα λειτουργό, τον κεφαλήνα Σπυρίδωνα Ασάνη, ο οποίος ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Πάδουνα και την Βιέννη, μετήλθε δε επι βραχύ χρονικό διάστημα στην ιατρική στην πόλη του Θεομάκιον, διάσκοντας ταυτοχρόνως δευτεροβαθμίας τα μαθηματικά και την αστρονομία²⁶. Εξ άλλου, περιστασιακές μαρτυρίες²⁷ υποδεικνύουν ότι η αύξηση του αριθμού της ευωπαΐκής παιδείας ορθοδόξων ασκληπιάδων παραμένει αμέσως συνηρητιμένη με την παρακμή της αντιστοίχου σεφαρδικής παρουσίας, μέχρις ότου η προϊόντα εγκατάλειψη των πρακτικών του παρελθόντος οδηγήσει σε ταυτόσημο ακαδημαϊκή συγχρότηση των ιατρών αμφοτέρων των κοινοτήτων.

Οι αστρονομικές σπουδές του σημιτικού κόσμου ευρίσκοντο ανέκαθεν σε άμεσο συνάφεια με την προστάθεια καθορισμού των οφθάλμων ημερολογιακών παραμέτρων της θηροκευτικής ζωής, προσέλαφον δε ως εκ τούτου ιδιαίτερα βαρύτητα. Εν τω πλαισίῳ αυτώ, η σεφαρδική διανόηση της Θεσσαλονίκης, φορεύει των ιβρικών παραδόσεων και κάτοχος της μοζχαραϊκής γνώσεως, επικελώς εθεράπευσε την μελέτη των ουρανίων σωμάτων, εντάσσοντας αυτήν στον συνήθη κύκλο δευτεροβαθμίου παιδείας και διατηρούσα επί μακρόν την διάκρισή της από την αστρολογία και τις μυστικές προεκτάσεις της.

'Ενιοι των μεγίστων ιεροδιδασκάλων του αρχομένου ις' αιώνος, οι οποίοι έσχον άμεσο επαφή με τα πνευματικά κινήματα της Ιστανίας, διεκόνησαν την αστρονομία ως υπολογι-

Η έπαυλη Μοδιάνο ανεγέρθηκε στα 1906. Το 1913 φιλοξένησε το Βασιλιά Κωνσταντίνο, αργότερα έγινε Κυβερνείο και σήμερα, διατηρείται σε άριστη κατάσταση, στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο.

στική κυριότατα επιστήμη. Ούτω ο Δανιδ messer Leon²⁸ και ο Iakow ben Habib²⁹ την περιέλαβον στο πρόγραμμα των σχολών των, ενώ ο Iωσήφ ben Semtoν ben Josue συνέγραψε στιχούργημα εμφανίνον τους κανόνας αντιστοιχίας ιουδαϊκού και ισλαμικού ημερολογίου³⁰. Περαιτέρω, ο πολύς Iωσήφ Taitazak συνέθεσε δοκίμιο περὶ αιστρολάβου³¹ και ο Levy ben Habib³² εισχολίασε κριτικώς τα περὶ ημερολογίου του Μαϊμονίδου. Οι τελευταίες δεκαετίες του αιώνος σφραγίζονται από τις εύστοχες παρατηρήσεις του Δανιδ ben Soussan³³ και του Saltiel Hefez³⁴, την ευρυτάτη κατάρτιση και τις εκσυγχρονισμένες προτάσεις του προμνημονευθέντος Δανιήλ ha - Cohen^{9, 33}, ο οποίος εστερήθη επιμόχθως συνταχθέντων αστρονομικών πινάκων κατά την πυρκαϊά του 1545³⁵, αλλά και από την παροντίδα του πολυσχιδίουν ραββίνου Μωυσή Almosnino¹⁰, εν τη αυτή σφραγίδα θεομηνία απωλέσαντος πολύτιμα όγκανα μελέτης του ουρανίου θόλου³⁵.

Μαθητής και συνοδοπόρος των ha - Cohen και του διαστήμου λατινιστού Ααρόν Αια, ο περιώνυμος λόγιος αιχολέεται εις βάθος με τις μαθηματικές επιστήμες, τη επικουρία των δε εκπονεί αποδόσεις ευωπαΐκών επιστημονικών έργων στην εβραϊκή. Ούτω ο M. Almosnino μεταφράζει³⁶ την διατάξη του G. Purbach Theoria Nova Planetarum, αφ' ετέρου δε σχολιάζει αναλυτικώς την Sphaera του G. J. de Sacro Bosco. Το εν λόγω κείμενο, φέρον τον τίτλο Beth Elim, αναφέρεται αρχικώς στις γεωμετρικές παραμέτρους της σφαίρας, για να προχωρήσει σε αναλυτική σπουδή της υδρογείου και τελικώς των πλανητών. Οι ανωτέρω μεταγραφές ευρίσκονται μεταξύ των ολιγιστών μαφτουριμών κατά τον ις' αιώνα στον χώρο της σεφαρδικής διασποράς, εφ' όσουν οι επιφανείς λόγιοι δύνανται συνήθως να προσεγγίζουν εξ ιδίων τα πρωτότυπα έργα, αποτελεί δε ενδιαφέροντα προσπάθεια εκπιγγχρονισμού των παραδεδομένων γνώσεων δι' ευρυτέρας διαδόσεως των συγχρόνων επιτευγμάτων της Εσπερίας.

'Ηδη από των επομένων, όμως, γενεών άρχεται η παρακμή των αστρονομικών μελετών, καθώς η βαθμαία στροφή της κοινωνίας προς τον μυστικισμό του Zohar φέρει στο προσκή-

Παράμετροι καπλιεργείας των φυσικών επιστημών στην σεφαρδική κοινότητα της Θεσσαλονίκης κατά την τουρκοκρατία

νιο την αστρολογία ως κυρία, ει δη αποκλειστική, εφημηνευτική των πλανητών και απλανών αστέρων, αποτόπουσα πάντα υπολογισμό και πάσα αντίκειμενή παρατήρηση.

Οι μαθηματικές και αστρονομικές σπουδές ενδισκούντο στην Θεσσαλονίκη των οφίμων βιζαντινών χρόνων σε ιδιαίτερα άνθηση: αρχεί, διά του λόγου το αληθές, να σημειωθούν τα περικλεή ονόματα Θεοδώρου του Μετοχίτου, Νικηφόρου του Γοργού, Δημητρίου του Κυδώνη, αυτού του Νικολάου Καβάσιλα²⁵. Η κατά παράδοσην συμπεριληφτή των, εξ ἄλλου, στο quadrivium της εγκυλίου παρείας επέφερε την υποτυπώδη, ἔστω, εισαγωγή της μελέτης των ουρανίων οικατών στο ωρολόγιο πρόγραμμα των σχολείων της πόλεως^{26, 37} ενώ εγχειρίδια αστρονομικού περιεχομένου - αποδόσεις αρχαίων ή συγχρόνων ευρωπαϊκών ἔργων - ουδέποτε επάνσαν κυνηλοφορούντα μεταξύ των λογίων³⁸. Ούτω περι τα λαϊκά σεληνοδρόμια και σεισμολόγια³⁹ ή τα σκοτεινά αστρολογικά κείμενα δεν υποσκελίζουν την ορθολογική προσέγγιση των ουρανίων φαινομένων, η οποία βεβαίως συντελείται ἀνέν περισσότεροι αριθμοί εξάρσεων, ἀνέν των ιδιοφών στιγμών και της αποτόμου πτώσεως της σεβαδογικής επιστήμης.

Στην ισπανοεβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης ελάχιστα καλλιεργούνται οι επιστήμες της φύσεως per se, οι δε σχετικές μαρτυρίες είναι πενιχρές. Ο Μαρδοχαίος Matalon παραδίδει περὶ το 1540 μαθηματικά φυσικῆς ιστορίας³⁹, ενώ ο σύγχρονός του Σολομών ha - Levy φέρεται ως συνθέτας εγχειρίδιο φυσικών επιστημών γενικής φύσεως⁴⁰. Ας σημειωθεί, εξ ἄλλου, ότι ἐν λόγω εντρύψης περὶ τις επιστήμες της παρατηρήσεως και του πειράματος δεν αποτελεῖ προνόμιο κλειστών κύκλων,

αλλά συνιστά μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος των σημαντικωτέρων yeshivot⁴¹, ως διά πλείστων ἡδη αναφορών υπεδείχθη.

Διά των ανωτέρω ολοκληρώνονται οι καθ' ἐκαστα αναφορές στα πρόσωπα και πράγματα που επηρέασαν την καλλιέργεια των φυσικών και εφημοσιμένων επιστημών στην ισπανοεβραϊκή κοινότητα της οθωμανικής Θεσσαλονίκης. Σημαντικωτάτη παράμετρο της ασκήσεώς των απετέλεσε το αξιοπόσεκτο εύρος των επιδράσεων, τις οποίες δέχθηκε η σεφαρδική επιστημονική σκέψη και η ευληψίσια των επιλογών της. Πράγματι. Η μαζαραβική και ταλμούδική παράδοση συνυπήρξε επί μακόρων με τις νεώτερες κατακτήσεις της ευρωπαϊκής ακαδημαϊκής ερεύνης, κατά τρόπον ὥστε η γαληνική πρακτική να συμπλέκεται αριθμονικώς με τα πρόσφατα επιτευγματα της θεωρητικής ιατρικής, η δε αστρονομία να διαπεροί τις πειραματικές και εν ταυτώ υπολογιστικές της βάσεις. Μόνη η προϊούσα απομόνωση από την Δύση θα οδηγήσει σε υπερίσχυση των μυστικιστικών τάσεων και οριστικό προβάδισμα της αστρολογίας, ενώ η θεραπευτική θα αγωνισθεί αόκνως κατά της λαϊκής δεισιδαιμονίας, ἔως ὅτου οι εκπρόσωποι της μητρώουν εκ νέου των ανωτάτων εκπαιδευτηρίων της Εσπερίας. Η ιδιότυπη αυτή σύντηξη των ποικιλών θεωρήσεων και η νιοθέτηση των πλέον συγχρόνων επιτεύξεων χωρίς απεμπόληση της αρχαίας παραδόσεως οδήγησε τις φυσικές επιστήμες των σεφαρδικών κύκλων σε υψηλό επίπεδο και πρωτότυπη συμβολή, πάντοτε βεβαίως μέσα στα πλαίσια της εμπειρικής ασκήσεως, καθιστώντας την εβραϊκή παροικία της Θεσσαλονίκης βασικό κρίκο στην ανέλιξη της παρείας της τουρκοκρατούμενης πόλεως.

Βιβλιογραφία

1. S. Usque, Consolaçam Tribulações d' Ysrael, t. III, ap. 34, Ferrara 1553.
2. N. de Nicolay, Les navigations, peregrinations et voyages, σ. 168, Anvers 1578.
3. J. Nehama, Histoire des Israélites de Salonique, t. II, σ. 132, Θεσ/νίκη 1935.
4. αυτόθι, σ. 144.
5. I.S. Emmanuel, Histoire des Israélites de Salonique, t. I, σ. 199, Thonon 1936.
5. του αυτού, Les grands juifs de Salonique, Tel Aviv 1936.
6. J. Nehama, μνημ. ἔργ., τ. IV, σ. 182.
7. αυτόθι, τ. II, σ. 142.
8. I.S. Emmanuel, Histoire des Israélites de Salonique, t. I, σ. 109.
9. S. de Medina, Responsa - Hoschen Mischpat (IV) no 18, 53, 153, Θεσ/νίκη 1594/98³.
10. H. Münz, Die jüdischen Ärzte im Mittelalter, σ. 77, Frankfurt / Main 1922.
11. M. Molho, Essai d' une monographie sur la famille Pérahia, Θεσ/νίκη 1938.
12. M. Salomon, Amatus Lusitanus und seine Zeit, Berlin 1901.
13. M. Lemos, Amato Lusitano: a sua vida e a sua obra, Oporto 1919.
14. H. Friedenwald, The Jews and medicine, t. I, σ. 332, Baltimore 1944.
15. I.S. Emmanuel, μνημ. ἔργ., τ. I, σ. 296.
16. J. Nehama, μνημ. ἔργ., τ. IV, σ. 219.
17. αυτόθι, τ. V, σ. 220 κατ τ. VI/VII, σ. 477.
18. αυτόθι, τ. VI/VII, σ. 693.
19. M. Misrachi, Retention du délivre dans l' avortement, Paris 1885.
20. του αυτού, Sur un cas d'allongement aigu, Paris 1889.
21. του αυτού, Traitement de l' avortement, Paris 1895.
22. M. Mόλχο, In Memoriam - η εβραϊκή νεκρόπολις της Θεσσαλονίκης t. III, σ. 480, Θεσ/νίκη 1976².
23. Ch. N.S. Sonnini de Mononcourt, Voyage en Grèce et en Turquie, σ. 367, Paris 1801.
24. A. Bisani, Lettres sur divers endroits de l' Europe, de l' Asie et de l' Afrique, επιστολή υπ' αρ. 11, London 1791.
25. J. Nehama, μνημ. ἔργ., τ. VI/VII, σ. 531.
26. K. Μέρτζου, Μνημεία μακεδονικής ιστορίας (Το αρχείον του εν Θεο/νίκη ενετικού προξενείου), σ. 307, Θεσ/νίκη 1947.
27. M. Molho, Usos y costumbres de los sefardies de Salonica, σ. 273, Madrid / Barcelona 1950.
28. J. Nejama, μνημ. ἔργ., τ. VI/VII, σ. 693.
29. R. Patai, Jewish Folklore, σ. 308, Detroit 1983.
30. M. Molho, μνημ. ἔργ., σ. 303, 306.
31. E. A. Barakella, Θεολογικές προϋποθέσεις και πρακτικές εφαρμογές των φυσικών επιστημών κατά τους λογίους της Θεσ/νίκης, Κληρονομία 21 (1989) 115.
32. E. Emmanuel, Ιστορία της Φαρμακευτικής, σ. 647, Αθήναι 1948.
33. K. Μέρτζου, μνημ. ἔργ., σ. 288.
34. I.S. Emmanuel, μνημ. ἔργ., τ. I, σ. 84.
35. αυτόθι, τ. I, σ. 104.
36. αυτόθι, τ. I, σ. 178.
37. M. Γεδεών, Η πνευματική κίνησις του Γένους ημών, Εκκλησιαστική Αλήθεια 8 (1888) 359 κ. εξ.
38. I. Καρδάς, Οι θετικές επιστήμες στον ελληνό χώρο, σ. 168, Αθήναι 1991.
39. J. Nehama, μνημ. ἔργ., τ. IV, σ. 167.
40. I.S. Emmanuel, μνημ. ἔργ., τ. I, σ. 191.
41. αυτόθι, τ. I, σ. 103.
42. J. Nehama, μνημ. ἔργ., τ. II, σ. 148 κατ τ. IV, σ. 169.

Οι Εβραίοι στη Μακεδονία

Σε σειρά κειμένων που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Πολίτης» (Ιανουάριος - Μάρτιος 1993), με επιμέλεια Γιώργου Μαργαρίτη, περιλαμβάνονται και τα παρακάτω στοιχεία για την εβραϊκή παρουσία στη Μακεδονία.

Στο βιβλίο του Barker, «Macedonia - its place in Balkan power politics», (London, 1980) αναφέρεται ότι σύμφωνα με τις στατιστικές της εποχής του Α' Βαλκανικού Πολέμου, στην καταγραφή με βάση τη γλώσσα, υπήρχαν 100.000 κάτοικοι εβραϊκής γλώσσας.

Στο βιβλίο Enquête dans les Balkans: Rapport présenté aux Directeurs de la Dotation. Dotation Carnegie pour la Paix Internationale, (Paris 1914) στις αρχές του 20ού

αιώνα σύμφωνα με τη βουλγαρική εκδοχή (M. Kautchov, 1900) οι Εβραίοι στο χώρο της Μακεδονίας ήταν 67.840. Σύμφωνα με τη σερβική εκδοχή (M. Gopcevic, 1889) οι Εβραίοι ήταν 64.645 και σύμφωνα με την ελληνική εκδοχή (Δελτηγάννης, 1904, που περιορίστηκε στις νότιες περιοχές της Μακεδονίας) οι Εβραίοι ήταν 53.147. Από τις τρεις εκδοχές φαίνεται σύμπτωση όσον αφορά τον αριθμό των Εβραίων.

Στο βιβλίο του G. Zotiades «The Macedonian Controversy», (Thessaloniki, IMXA, 1961) αναφέρεται ότι στη Σερβική (Πιονγκοσλαβική) Μακεδονία το 1912 οι Εβραίοι ήταν 20.420 και το 1948 είχαν μείνει μόνον 1.308.

Από την απελευθέρωση των Σερρών από τους Βουλγάρους το 1913

Στην εφημερίδα **Νέα Ημέρα Τεργέστης** (4.7.1913) δημοσιεύτηκε η παρακάτω ειδηση:

Το Γραφείο του Τύπου Θεσσαλονίκης ετηλεγράφησε προς το Υπουργείο των Στρατιωτικών τα εξής:

«Ο Μέραρχος κ. Σωτήλης εισέλθων εις την πόλιν των Σερρών, κατέλαβεν αυτήν εν ονόματι του Βασιλέως. Εις την παρά το άκρον της πόλεως εξοχικήν θέσιν 'Άγιος Γεώργιος υπεδέχθησαν τον Μέραρχον συντετριμένοι μεν, αλλ' ενθουσιώντες οι κάτοικοι με τον Μητροπολίτην επί κεφαλής, όστις προσεφώνησε καταλήλως. Ανταπήντησε ο Μέραρχος, εξάρας την ανδρείαν του στρατού.

Ακολούθως εις το εξοχικόν παρεκκλήσιον ετελέσθη συγκινητικάτη δοξολογία, μετά το πέρας της οποίας ο Μέραρχος εισήλθη εις την πόλιν και διευθύνθη εις το πρώτον Διοικητηρίον, χρησιμοποιούμενον ήδη ως Φρουρωρείον. Τον κ. Μέραρχον επεσκέψθησαν οι πνευματικοί αρχηγοί και οι πρόκριτοι Μουσουλμάνοι, εκφράσαντες την χαράν και τον ενθουσιασμόν των διά την λύτρωσίν των από τον ειδεχθούς ζυγούν των Βουλγάρων και την πλήρη πίστιν και υποταγήν εις τον Βασιλέα. Ομοίως προσήλθησαν επιτροπαί Χριστιανῶν και Ισραηλίτων. Ο Μέραρχος εξέδωκε την επομένην προκήρυξην προς τον λαόν των Σερρών εν ονόματι του

Βασιλέως των Ελλήνων:

«Απελευθερώ τας Σέρρας από τους ζυγού των βαρβάρων και ειδεχθών επιδρομέων και καταλαμβάνω την πόλιν, προσκαλώ δε απαντας τους κατοίκους, ανεξαρτήτως φυλής, γλώσσης και θρησκεύματος, να επανέλθωσιν εις τας ειρηνικάς αυτών ασχολίας, βέβαιοι όντες ότι υπό το σκηπτρόν της Α.Μ. του Βασιλέως και την προστασίαν του ανδρείου αυτού στρατού θέλουσιν απολαμβάνει απολύτου ισονομίας και εξασφαλίσεως ζωής και περιουσίας.

Ζήτω ο Βασιλεὺς Κωνσταντίνος ο Μέγας.

Μέραρχος ΣΩΤΗΛΗΣ».

Γράμματα στα «Χρονικά»

Για τους Εβραίους της Πάτρας

✓ Ο κ. Εφέρτος Μ. Βόλφσων, (Πάτρα) στέλνει τα παρακάτω συμπληρωματικά στοιχεία:

«Στο τεύχος 122/Οκτ. 1992, στο άνω μέρος της σ. 23, αναφέρεται το όνομα του αείμνηστου **Βίτο Βελέλη** βάσει πληροφοριών μέσω κ. Σπύρου Λουκόπουλου, Πάτρα.

Θα επιθυμούσα να διορθώσω την πληροφορία αυτή, γιατί τον Νοέμβριο 1943 ο Βίτος με

επισκεφθηκε, (είχαμε φιλία και ως καταγόμενοι από ιστορική οικογένεια, αλλά και ως συνορειβάτες του ΕΟΣ Πάτρας) όταν ειδε τοιχοκολλήμενή στις κολώνες των στοιχ. κ.λ.π. τη διαταγή των Γερμανών να εμφανιστούν μέσα σε 24 ώρες οι Ισραηλίτες της πόλης στις αρχές Κατοχής με την απειλή ότι «διαφορετικά θα ετονφεκίζονταν επί τόπου». Μου εξήγησε τότε τη γνώμη μου για το τι έπεσε να

κάνουν. Του συνέστησα να μην χάσουν ούτε δευτερόλεπτο και να φύγουν για την περιοχή των ανταρτών με κινητές αξιές στην τοσέπη και χωρίς να λάβουν υπόψη τους τα ακίνητά τους κ.λ.π. Ο Βίτος συμμορφώθηκε και ειδοποίησε τα ενταύθα μελέ της κοινότητας, ώστε διασώθηκε ένα ποσοστό πάνω από 60%.

Ο Βίτος κατέληξε στα Μιχαλέϊκα (Δεμέστιχα) και όταν το 1944 κατέφυγα κι εγώ στην ελεύθερη περιοχή, συνάντησα στα Δεμέστιχα τον μεγα-

λύτερο αδελφό του, τον Μανώλη. Αυτός μου ανέφερε ότι δεδομένου ότι ο Βίτος είχε συνεργασθεί με την αγγλική στρατιωτική αποστολή (που όπως έμαθα μετά αντιτίθετο στους σκοπούς του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ), συνέληφθη από το ΕΑΜ και κατέληξε, όπως έμαθα κατόπιν εφευνών, στο Δερζούνι, όπου και εκτελέσθηκε αργότερα. Την ίδια τύχη είχε και ο μικρότερος αδελφός του. Αιώνια η μνήμη των Ο Μανώλης επέζησε της Κατοχής και μετανάστευσε στις ΗΠΑ».

«Ζωντανές μνήμες
- Το ήξερες αυτό;»

Mε αυτόν τον τίτλο κυκλοφόρησε εκδόση της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης, η οποία πραγματεύεται γεγονότα της νεότερης ελληνικής ιστορίας, πολιτικές και λαογραφικά στοιχεία, περιεκτικές μελέτες καθηγητών για τη παιδεία, τη γλώσσα, τη Δημοκρατία, την παράδοση, καθώς και σύγχρονα θέματα όπως η πορεία της Ελλάδας προς την Ευρώπη, κ.α.

Στο βιβλίο περιλαμβάνεται εκτενές αφερέωμα στο Ολοκαύτωμα, γραμμένο από τον πρόεδρο της Ι.Κ. Αθηνών κ. Δανιήλ Αλχανάτη. Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται οι αιτίες της ανδύο του ναζισμού και η εξάπλωση του στην Ευρώπη, οι διωγμοί των Εβραίων και η εξόντωση τους στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως από τους Ναζί. Ιδιαίτερα τονίζεται το ιστορικό των διώγμων των Εβραίων στην Ελλάδα, η καταστροφή όλοκληρων Εβραϊκών Κοινωνιών της Ελλάδος, εών παρατίθενται στοιχεία για τη συμβολή των Εβραίων στον Πόλεμο κατά των Γερμανών, τον ήρωα του αλβανικού έπους Μορδοχαίο Φρίζη, κ.α. Το κεφάλαιο για το Ολοκαύτωμα ολοκλήρωνται με την προσπάθεια ανασυγκρότησης της εβραϊκής ζωής στην Ελλάδα, την γηγετική συμβολή του αειμνηστού προέδρου του ΚΙΕ Ιωσήφ Λοβινγέρ και την προσπάθεια της παιδαγωγικής διατήρησης της ιστορικής μνήμης από την κ. Μπέρρυ Ναχμία, πρόεδρο της Ένωσης Ομήρων Ισραηλιτών Ελλάδος.

Στην έκδοση αυτή δημοσιεύονται αρθρα καθηγητών Πανεπιστημίων και διακεκριμένων ανθρώπων των Ελληνικών Γραμμάτων.

Ο τ. Γεν. Γραμματέας Λαϊκής Επιμόρφωσης κ. Νίκος Αναγνωστόπουλος, στον πρόλογο του βιβλίου αναφέρει χαρακτηριστικά για τη σημασία της έκδοσης αυτής:

«Η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της απεφάσισε να παρουσιάσει με την πολύτιμη συνεργασία κορυφαίων ειδικών, αυτές τις διαχρονικές μαρτυρίες. Είναι η δική της συμβολή στην ιστορική αλλά και την ανθρώπινη σημασία αυτών των γεγονότων, που με το πέρασμα των χρόνων ξεπερνούν τους όποιους φραγμούς.

Στην κρίσιμη ώρα της ανθρωπότητας που ζούμε, με τις τεράστιες κοινομογικές ανακατατάξεις, η ιστορική μνήμη πρέπει να διατηρηθεί ζωντανή. Για τους

αυτιανούς καιρούς και τους αυτιανούς ανθρώπους. Μια μικρή προσφορά - με μεγάλη σημασία - ίδιως για τις νέες και τους νέους των 21ου αιώνα. Έτσι που η δοκιμασία να μετουσιωθεί σε πολύτιμη γνώση και ουσιαστική εμπειρία μαζί και με ψηγμάτα παραδειγματισμού...».

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΪΜΗ: «Ελληνικά Τοπία»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ 1993

Oεβραϊκής καταγωγής Τζούλιο Καΐμης (Κέρκυρα 1897 - Αθήνα 1982) δεν ανήκει στο χώρο της λογοτεχνίας. Απόφοιτος της Σχολής Καλών Τεχνών, και με σπουδές Ιστορίας της Τέχνης στην Ιταλία, καταποτέκτη με πολλά πράγματα: έγραφε, ζωγράφισε, μετέφρασε, ερεύνησε, βρέθηκε πολύ κοντά στον βραβευμένον καλλιτεχνικών γεγονότων της δεκαετίας του 1930. Συνδοίπορος και φίλος, για ένα διασπόριμα, των ανερχόμενων ονομάτων της τέχνης του Μεσοπολέμου (Γεράσιμου Στέρη, Δημήτρη Πικιώνη, Νίκου Χατζηκυριάκου - Γκίκα, Νίκου Βέλμου κ.α.) δημοσίευε εκείνα τα χρόνια ποικιλά κείμενά του σε ετερόληπτη περιοδικά: από το πρωτοποριακό «Ξό Μάτι» ως το επιστημονικό της μεταξήκτη νεολαίας «Η Νεοτής». Ανθρώπος με πολλά ενδιαφέροντα και με ταλέντο, που δεν ολοκλήρωθηκε σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο, έγινε γνωστός κυρίως για την πρώιμη εργασία του περί Καραγιάζη (1935, 1937), εργασία που δεν μπορεί να αγνοήσει, όποιος μελετά το Θέατρο Σκιών, και ποι «Εναντιπολήτη» (1989) από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη. Από τις ίδιες εκδόσεις κυκλοφόρησαν περισσούς και οι ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις που είχε πάρει παλαιότερα ο Καΐμης από τους: Φώτη Κόντογλου, Γιαννούλη Χαλέπη, Νίκο Χατζηκυριάκο - Γκίκα.

Από τον ίδιο εκδότη εμφανίστηκε πρόσφατα ένα τρίτο βιβλίο του Καΐμη, τα «Ελληνικά Τοπία». Το βιβλίο δεν ανήκει στην ταξιδιωτική λογοτεχνία πρόκειται για δώδεκα κείμενα ελεύθερου στοχασμού, ειδολογικών αταξινόμητα, τα οποία, πάντως, παρέχουν ορισμένες χρήσιμες πληροφορίες, λ.χ. για τον Στέρη, τον Χαλεπά ή ακόμη για τις ιστορικές μνήμες και τον λαϊκό πολιτισμό του τόπου μας, με έμφαση στον αρχαιοελληνικό κόσμο. Κείμενα ανάλαφρα, αδιάφορα κάποτε, μπορούν να εκτιμηθούν από τον σύγχρονο αναγνώστη μόνον μέσα από το πρίσμα της συγκεκριμένης χρονικής στήγμας που γράφτηκαν, και μέσα από τα ψηγμάτα στοχαστικών σκέψεων.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και έπαινος να αναγνωριστεί στον φιλόλογο επιμελητή της έκδοσης Μισέλ Φάις για τα επιτελεγέντα του. Είναι ειμφανές πως ο Φάις έχει εγκύψει με πάθος «αποκατάστασης» στη ζωή και το έργο του Καΐμη, έχει ανασυνθέσει και συμπληρώσει τα εργοβιογραφικά στοιχεία του, χωρίς να υπερεκτιμά το αντικείμενο της έρευνάς του. Ο Φάις θέτει ευθέως το

ερώτημα: «Αξίζει πράγματι να ανακαλύψουμε σήμερα τον Καΐμη;». Παρά τη θετική απάντηση που δίνει, μενώ με την εντύπωση πως το φιλέρευνο πάθος του και ο υποδειγματικός υπονυμνητισμός του υπερβαίνουν τις πραγματικές διαστάσεις του Καΐμη. Μ' άλλα λόγια - για να χρησιμοποιήσω μιαν άλλη διατυπωση του επιμελητή - «ο σχολιασμός παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τον σχολιαζόμενο». Θα ευχόμαν να βλέπαμε κάποτε τέτοιου είδους «αποκαταστάσεις», από πρόσωπα σαν τον Φάις, για τους ελασσονες λογοτέχνες, οι οποίοι περιμένουν υπομονετικά να τους ξαναθυμήσουμε.

Τα «Ελληνικά Τοπία» διαθέτουν κι ένα άλλο αξιοπόσεκτο γνωμαρία: πηγή πυγογραφική καλλιθεαρία του εκδότη, ο οποίος χρησιμοποιεί (και αξιοποιεί) το μέχρι πρότινος αδρανές τυπογραφείο των «Κειμένων» του αξέχαστου Φιλίππου Βλάχου. Ο περιθώριας Τζούλιο Καΐμης, που έζησε στην άφανεία και πέθανε σε ανέχεια, δε μπορούσε να διανοθεί τέτοιες καλαίσθητες εκδόσεις των έργων του.

Δημ. Δασκαλόπουλος
(«Νέα» 6.7.1993)

ALBERT COHEN:
«Σολάλ»
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΗ

Eξορία: ο κατ' εξοχήν τόπος της λογοτεχνίκης δημιουργίας. Η αποκή παρό τον χώρο όπου γεννήθηκε κανείς, η δύσκολη προσαρμογή στο νέο περιβάλλον όπου είσαι πάντα ο «άλλος», γεννούν συχνά την ανάγκη της επουλώσης αυτού του τραύματος μέσα από την λογοτεχνική γραφή.

Έτσι κι ο Αλμπέρ Κοέν, πολλαπλά «εξόριστος», θα επιχειρήσει να γεφυρώσει το χάσμα με τον κοσμό από τον οποίο έχει αποκοπεί γράφοντα. Πέντε χρόνων στην αυγή του αώνα μας, το 1900, το μοναχοπίδι θα εγκαταλεύει την Κέρκυρα, όπου είχε γεννηθεί, και μαζί με τους γονείς του θα αναζήτησει μα καλύτερη τοπή στη Μασσαλία. Ο παπούς, ραββίνος της εβραϊκής παροικίας στην Κέρκυρα, θα μείνει βεβαίως πάνω στο νησί. Στα δέκα τρία του ο Αλμπέρ Κοέν θα γυρίσει μια

και μοναδική φορά στην Κέρκυρα, για την τελετή της θρησκευτικής του ενηλικώσης. Ισχυρές οι εντυπώσεις απ' αυτό το ταξίδι, θα ρθουν να ενισχύουν τις πρώτες παιδικές, τόσο σε σχέση με την γοητευτική προσωπικότητα του παπού όσο και σε σχέση με το ελληνικό τοπίο. Από και λοιπόν θα αναδύθει ο λογοτεχνικός «τόπος» του έργου, η Κεφαλονιά. Και θα είναι ο τόπος - φερετρά, όπου δεν επιστρέφει κανείς ποτέ μετά την ενηλικώση, ο χαμένος παραδεισος των παιδικών χρόνων.

Η αυλογικότητα που χαρακτηρίζει τη ζωή της Κεφαλονιάς του Κοέν έρχεται σε αντίθεση με τη μεγάλη κοινωνική απομόνωση που βασάνισε τον συγγραφέα στα παιδικά και εφηβικά χρόνια του στη Μασσαλία. Εκεί θα νιώσει πρώτα τη γλωσσική του «εξορία». Πρώτο στοιχήμα για τον Κοέν να κατακτήσει τη γαλλική γλώσσα. Το κερδίζει θριαμβευτικά όταν παραδούει το έργο της γλωσσιστήρια Belle du Seigneur (Η Ήρα του Κυρίου, μτφρ. I. Χατζηνικολή, εκδ. Χατζηνικολή 1990).

Ο Σολάλ θα εγκαινιάσει το μεγάλο πεζογραφικό έργο του Αλμπέρ Κοέν και θα αποτελέσει το πλαίσιο κατ' αντίθεση των υπόλοιπων μυθιστορημάτων του. «Ολοι οι βασικοί όρως που πρωτοπαρουσιάζονται στο έργο θα συντροφέψουν τον συγγραφέα στα τρία άλλα του μυθιστορήματα: ο Mangeclous (1938), η Belle du Seigneur (1968) και οι Valeureux (1969) δεν θα είναι πάρα τη συνέχεια της ιστορίας που είχε αρχίσει να μας αφηγείται στον Σολάλ.

Ο παραλλήλος αξόνας που διατρέχει αυτό το ενιαίο έργο είναι η βασιανιστική αναζήτηση του «τέλειου» έρωτα. Ο ερωτικός βίος του Σολάλ, θα είναι κι αυτός ταραχώδης και πλούσιος, θα είναι μια οδυνηρή μαθητεία στο ανέφικτο του απόλυτου στον έρωτα και συνάμα στην απροσμέτρητη χαρά του. Οι ερωτικές του ιστορίες θα ωριμάζουν μαζί με τον ίδιο μέχρι την κορύφωση τους στην Ήρα του Κυρίου. Παράλληλα λοιπόν, μια μεγάλη πραγματεία για τον έρωτα.

Η μετάφραση της ομοθρήματος Οντέτ Βαρών διακρίνεται για τη σαφήνεια και την πλαστικότητά της.

ΧΡΟΝΙΚΑ זיכρονοτ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΪΣ
Σουουμελή 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται Δωρεάν

ENGLISH SUMMARY

of the Contents of Issue No 127

NOVEMBER - DECEMBER 1993

✓ IN the leading article, «*Totalitarianism, totalitarians...*», the distinguished French thinker Paul Thibeaud, formerly Editor of the *Esprit* periodical, observes that «with certain inevitable differences, communism and Nazism have a passion in common: a society totally devoted to the embodied idea of their own power, an idea which is supposed to be the sole key to the movement of history: the class struggle and the destruction of the classes or the race struggle and the triumph of the superior race»

✓ IN a paper published in 1880, the Greek educationalist Thomas Paschidis examines the position of the Jews in the Greek world from the pro-christian period to the mid 19th century.

✓ *THE list of Jewish officers and men who fell during the Greek-Italian and Greek-German war of 1941 - 1940* published here is drawn from the archives of the Greek Army General Staff. Also given are particulars of the 1.600 Jewish volunteers who fought in Greece during the same period as members of the British Armed Forces.

✓ FROM the surviving registrar's books of the *Jewish Community on the island of Cos* - a community which no longer exists - a study by Mr Vassilis Hatzivassiliou gives the births, marriages and deaths of the Jews of the island during the period between 1926 and their extermination in the Nazi concentration camps.

✓ Mr ION Vassiliadis contributes a study, which he read as a paper at the conference held in

Thessaloniki in 1992 on the subject «The Jewish Communities of South-Eastern Europe from the 14th Century to the End of the Second World War», of the *contemporary Jewish Community of Athens*.

✓ FORMER member of Parliament Thomas Alexiou recounts his memories of *the Jews of Xanthi* from the pre-War period to the Holocaust.

✓ PROF. Evangelia Varella gives an account of *the Jews who contributed to the development of the natural sciences in the Community of Thessaloniki* during the period of Turkish rule, which in this case ended in 1912.

✓ FURTHER particulars are given of *the Jewish presence in Macedonia* during the period of the First Balkan War (1912 - 1914).

✓ Mr HERBERT Wolfson in a letter from Patra gives an account of his co-religionist Vito Veleli, who was executed by the Germans for his activities in the Resistance.

✓ THIS issue concludes with reviews of the following books:
«*Living Memories: Did you know that?*», edited by the General Secretariat for Adult Education, contains particulars of the Holocaust written by the President of the Athens Jewish Community Mr Daniel Alhanati.

Julio Kaimis (Corfu 1897 - Athens 1982): «*Greek Landscapes*» and Albert Cohen: «*Solal*», an autobiographical account of the early life of the author, a native of Corfu.

